« МИР»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

2024

ЗМІСТ

ВСТУП……...3

Розділ 1. Теоретичні засади створення безбар'єрного середовища життєдіяльності представників маломобільних груп як умова реалізації їх прав…….6

1.1. «Інклюзивність», «доступність» та «безбар'єрність » як важливі поняття предмету досліджень у соціальній сфері…….12

1.2. Пріоритетні напрями реалізації соціальної політики розбудови безбар'єрності в Україні та у зарубіжній практиці……...18

Розділ-2. Дослідження стану безбар'єрності публічного простору та доступності соціальної інфраструктури міста (на прикладі Ніжинської та Ічнянської територіальних громад)…….…..…18

2.1. Методологія та організація наукового дослідження…….….18

2.2. Результати вивчення безбар'єрності міського середовища та порівняльного аналізу доступності соціальної інфраструктури м. Ніжин і м. Ічні Чернігівської області……...…...…22

ВИСНОВКИ…….29

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА…….31

ДОДАТКИ…….35

ВСТУП

З XXI століття домінуючими моделями соціальних відносин у сучасних суспільствах щодо осіб з обмеженими можливостями є інклюзія, яка базується на визнанні індивідуальних людських відмінностей та забезпеченні їх рівних прав. Основна ідея інклюзивного підходу полягає в тому, що замість того, щоб особистість адаптувалася до суспільних, соціальних, економічних відносин, суспільство має створювати відповідні умови для задоволення життєвих потреб кожної людини. Створення безбар'єрного середовища для життєдіяльності усіх мешканців територіальних громад є суспільним благом і тісно пов'язане з соціально економічним розвитком усієї країни, бо безпосередньо впливає на користування особами з обмеженими можливостями усім спектром прав людини, відіграє ключову роль у створенні інклюзивного суспільства загалом.

Створення інклюзивного (безбар'єрного) середовища в Україні традиційно розглядаються у контексті політики щодо людей з інвалідністю, представників маломобільних груп. Проте, розвинені держави вважають продуктивнішими ширші напрями політики щодо інклюзії та безбар'єрності, до цільових груп залучають не тільки осіб з функціональними порушеннями працездатності та інвалідністю, а й людей старшого віку, матерів з дітьми до 6 років, дітей, що залишилися без батьківського піклування, та молодь. Це створює ширші можливості для залучення різних груп громадян до соціальних процесів загалом.

Цільовими аудиторіями у реалізації державних стратегій, напрямів політики, заходів та проєктів щодо запровадження безперешкодного життєвого середовища у соціальній, освітній сферах, просування комплексних підходів у запровадженні універсального дизайну, доступності інфраструктурних об'єктів є представники маломобільних груп - люди похилого віку, родини з дітьми до 6 років, діти та дорослі з інвалідністю. Для них залишається актуальною доступність транспортної, вуличної та соціальної інфраструктур. Родини з дітьми до 6 років мають аналогічні проблеми стосовно доступної інфраструктури. Для осіб похилого віку характерними є потреби у працевлаштуванні, освіті впродовж життя з метою працевлаштування та

саморозвитку. Тому комплексні підходи, інтегровані програми в організації життєвого простору, впровадженні системних рішень для поступового зняття проблем доступу, ліпшої інтегрованості до суспільно-економічного життя представників різних груп громадян відкривають для суспільного розвитку України нові можливості.

У багатьох країнах Заходу у концепті соціальної інтеграції основний підхід до реабілітації людей з інвалідністю є їх об'єднання зі здоровими людьми в процесі спільної діяльності. Збільшивши обсяг та інтенсивність взаємозв'язків, надбудувавши нові рівні управління, суспільство вийде на новий рівень інтегрованого соціального світу, головними індикаторами якого є внутрішня згуртованість його субкультур та колективна ідентифікація членів суспільства.

Концепція «суспільства для всіх» стала світовим трендом і полягає в тому, що кожна людина має право брати участь у процесі економічного, соціального, культурного та політичного розвитку держави та користування всіма благами та ресурсами. У Загальній декларації прав людини прописано, що «рівність, соціальна справедливість і повага до людської гідності, права і основні свободи є основоположними цінностями, які повинні розділятися і дбайливо охоронятися в будь-якому суспільстві. Вони не тільки зміцнюють соціальну згуртованість, але й сприяють скороченню масштабів або ліквідації багатьох корінних причин соціальних конфліктів».

Вирішення проблеми безбар'єрного середовища дозволить створити інклюзивне суспільство в якому кожному громадянину буде комфортно проживати. Для формування інклюзивного суспільства потрібно дотримуватися таких вимог: повага до прав та свобод людини; забезпечення безпеки середовища та життя всіх осіб; створення позитивної атмосфери для життєдіяльності всіх громадян та включення їх у повноцінну систему суспільних відносин; маломобільні групи населення повинні бути залучені у процес створення безбар'єрного простору; необхідний доступ всіх без виключення громадян до соціальної інфраструктури, громадських центрів, місць відпочинку, бібліотек, адміністративних центрів, закладів освіти та медицини, тощо.

Дотримання цих умов сприятиме створенню інклюзивного суспільства, де кожний громадянин буде відчувати себе комфортно та безпечно. Створення безбар'єрного простору дозволить ефективно використовувати потенціал маломобільних груп населення та сприятиме покращенню самореалізації кожного громадянина країни [42].

Рівність і захист права людини на рівність завжди були на чільному місці в принципах міжнародного права та національного законодавства багатьох країн Європи та України. Однак, сьогодні, незважаючи на декларування прав на рівність і недискримінацію, люди стикаються з протилежною ситуацією і не можуть користуватися своїми правами. [43]

Наприклад, за показниками аналітичної довідки тільки у ніжинській громаді протягом 2021-2022 років *вперше* встановлено інвалідність та призначено допомогу відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію та особам з інвалідністю»: за 2021 рік – 19осіб, за 2022 рік - 33особи. Зростаюча статистика наявності тільки в одній територіальній громаді людей з інвалідністю та тривала російсько-українська війна в Україні, яка впливає на збільшення кількості маломобільних осіб та людей з інвалідністю – все це визначило наш дослідницький інтерес щодо написання наукової роботи на тему **«Забезпечення безбар'єрності міського середовища як умова реалізації прав маломобільних груп населення».** Актуальність такої тематики обґрунтовується не лише визначеною статистично потребою, але й тим, що дане дослідження виконане у контексті реалізації Концепції універсального дизайну і в Україні, і в інших країнах світу.

*Практична цінність наукової роботи***:** Результати даного емпіричного дослідження умов покращення життєдіяльності маломобільних мешканців ТГ можуть бути використані для розбудови безбар'єрного та доступного простору міської ТГ через напрацювання з органами місцевого самоврядування рекомендацій щодо розширення доступності основних будівель соціального використання, використання їх при написанні соціальних проєктів та представлення результатів дослідження на засіданнях профільних депутатських

комісій міських рад; результати наукового дослідження також можна використовувати для розробки проектів з будівництва нових об'єктів або реконструкції старих. Крім того, висновки нашого наукового пошуку може бути корисним для архітекторів, урбаністів, соціальних працівників та інших фахівців, які працюють над створенням доступного середовища.

Структура наукової роботи: наукова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків, які включають діаграми, фотоматеріали за темою дослідження.

Основні ідеї, положення і результати дослідження висвітлювалися у доповідях на наукових конференціях: міжнародних – 3; зарубіжних -2, вузівських – 1 та у одній друкованій праці.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП ЯК УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ЇХ ПРАВ

1.1. «Інклюзивність», «доступність» та «безбар'єрність» як важливі поняття предмету досліджень у соціальній сфері

Результати аналізу міжнародного досвіду свідчать про те, що розбудова безбар'єрного простору – це нагальна вимога часу та потужна рушійна сила для розвитку будь-якої країни. Адже безбар'єрність створює можливості для залучення до активного суспільного життя величезної кількості людей, чий потенціал раніше не використовувався повною мірою. В першу чергу це стосується людей з інвалідністю та маломобільних груп населення загалом, адже вони стикаються з бар'єрами більше за інших

Незважаючи на те, що наслідки російсько-української війни проявляються і у збільшенні чисельності представників маломобільних груп, в українському суспільстві існує комплекс викликів, пов'язаний із наявністю проблем для різних маломобільних груп (зокрема, людей з інвалідністю) стосовно можливості повноцінного безбар'єрного доступу до освіти, зайнятості, отримання

адміністративних послуг держави. Актуальними залишаються формування безперешкодного життєвого середовища у публічному просторі, доступ до інфраструктурних об’єктів.

У Закон України Про внесення змін до Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності" щодо посилення захисту осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення при здійсненні містобудівної діяльності від 16 січня 2020 року зазначається , «маломобільні групи населення - особи, які відчувають труднощі при самостійному пересуванні, одержанні послуги, необхідної інформації або при орієнтуванні у просторі, зокрема особи з інвалідністю, особи з тимчасовим порушенням здоров’я, вагітні жінки, громадяни похилого віку, особи з дитячими візками» [34].

Відповідальність соціальної держави щодо людей з обмеженою мобільністю виявляється у створенні правових, економічних, політичних, соціальних, психологічних та інших умов для забезпечення їх прав і можливостей брати участь у суспільному житті нарівні з іншими громадянами, зокрема: - визначати та усувати бар’єри та бар’єри для забезпечення прав та задоволення потреб, у тому числі пов’язаних із доступом до об’єктів громадського призначення, благоустрою, транспортної інфраструктури, дорожнього обслуговування, інформації та зв’язку, з урахуванням індивідуальних можливостей, можливостей та інтересів – освіта, робота, спорт і фізичні вправи; охорона здоров'я; соціальне забезпечення; забезпечення виконання індивідуальних програм реабілітації осіб з інвалідністю; надати адаптоване житло [35].

Існуючі бар’єри можуть негативно вплинути на реалізацію численних прав людини. Наприклад, відсутній доступ до транспорту може заважити людям з інвалідністю дістатися місця роботи, навчання, а також користуватися закладами охорони здоров’я, реабілітації, культури, спорту і це значно погіршує якість життєдіяльності, адже людина не може користуватися наданими їй правами, якщо вона немає відповідних умов для їх реалізації.

У Конвенції ООН про права людей з обмеженими можливостями зазначено, що “доступність” має забезпечувати однаковий доступ кожному, незалежно від людей з інвалідністю. Цей принцип Конвенції є керівним та стосується всіх аспектів її впровадження [18;24].

Доступність – це забезпечення рівного доступу всім групам населення до фізичного оточення, транспорту, інформації та зв`язку, інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших обєктів та послуг, як у міських, так і в сільських районах [21].

Доступність проявляється там, де зникають її антиподи – перепони і бар’єри, які умовно об’єднуються в такі групи: фізичні, інформаційні, ментальні, інституційні.

Багато країн вимагають дотримання стандартів доступності для забезпечення прав людей з обмеженими можливостями та груп людей з обмеженнями мобільності, такими як втрата слуху, захворювання опорно-рухового апарату та порушення зору. Ці стандарти мають вирішальне значення для політичної, соціальної та економічної значущості доступності [35].

Оптимальний доступ – це не просто стан чи дія, а передбачення свободи вибору – увійти або наблизитися до структури, житла чи об’єкта, доступ до даних. Люди з обмеженою мобільністю часто відзначають, що обмежений доступ до закладів є основною перешкодою не лише для соціальних можливостей, а й для отримання освіти та засобів до існування тощо, тобто порушуються умови їх інклюзивності (включеності) до різних сфер життєдіяльності [41].

Доступність є дуже широким поняттям, що охоплює такі сфери, як освіта, транспорт, працевлаштування, будівлі та громадські місця. Багато з цих сфер перебувають у взаємній залежності (наприклад, доступ до будівлі закладу освіти є однією з умов доступності освіти загалом), що в кінцевому результаті впливає на включення особистості в суспільство (інклюзію) [41].

У предметі нашого дослідження ми обмежилися поняттям розбудови безбар'єрності соціальної інфраструктури міста як умови забезпечення

інклюзивності – включеності, доступності для багатьох осіб з інвалідністю та маломобільних груп міської територіальної громади до необхідних для повноцінного життя будівель та територій довкола них .

Міська інфраструктура– сукупність споруд, будівель, систем і служб, необхідних для функціонування міста. Міська інфраструктура забезпечує життєдіяльність містян, і всі необхідні для цього об'єкти відносяться до неї. Вона ділиться на: системи *комунальної інфраструктури* (об'єкти та мережі водовідведення та водопостачання, теплопостачання, енергетичне споживання, газопостачання, зв'язок, гідротехнічні споруди); транспортну інфраструктуру (вулично-дорожня мережа, мости, тунелі, розв'язки, автопарковки, громадський транспорт, тротуари та бульвари, велодоріжки);соціальну інфраструктуру (об'єкти охорони здоров'я, освіти, культури, спорту, торгівлі, громадського харчування, швидкого обслуговування); рекреаційну інфраструктуру (міські ліси, парки, сквери, сади, майданчики для гри та відпочинку). Також є адміністративна інфраструктура, що забезпечує управління містом та надає державні та муніципальні послуги. Банківське та страхове обслуговування, житлово-комунальне господарство, пожежна безпека, поліція, вивіз та переробка побутових відходів, схоронення та ряд інших інфраструктурних споруд [36].

Соціальна інфраструктура – це особливий комплекс галузей народного господарства, таких як освіта, охорона здоров’я, культура, мистецтво, житлове і комунальне господарство, торгівля та інші. Соціальна інфраструктура все більше впливає на ефективність суспільного виробництва через головну продуктивну силу суспільства – людей. Соціальна інфраструктура, як правило, складається з підрозділів громадського харчування, охорони здоров'я, дитячих дошкільних закладів, закладів освіти, житлово-комунального господарства, організації відпочинку, заняття фізкультурою та спортом [36].

Використовуємо у нашому дослідженні такий зміст понять «доступність та безбар’єрність», який зазначений у Національній стратегії із створення безбарєрного простору України у період до 2030 року, а саме: безбар’єрність – це загальний підхід до формування та імплементації державної політики для

забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності; доступність як забезпечення рівного доступу всім групам населення до фізичного оточення, транспорту, інформації та зв'язку, інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів та послуг, як у міських, так і в сільських районах [26;37].

Доступність та безбарєрність дозволяє людям з обмеженими можливостями вести незалежний спосіб життя. Визначено дев'ять характеристик, які впливають на комплексну та універсальну доступність соціальної інфраструктури для всіх категорій громадян: безбар'єрний прохід навколо (містобудівні вимоги); наявність місць для паркування інвалідів якомога ближче до входу в будинок (містобудівна вимога); входи/виходи, двері (об'ємно-планувальні вимоги); легкий та безпечний доступ (через візок) до майданчика, сходи/пандуси (вимоги планування місткості); без порога, широкі двері, широкі коридори (вимоги масового планування); доступність до всіх поверхів будівлі (ліфти, ескалатори, пандуси тощо); доступність та наявність відповідних санітарних приміщень: туалетів, душових тощо. (вимоги планування обсягу); люди в інвалідних візках можуть користуватися телефонами, банкоматами та різними торговими автоматами; визначити місце розташування (значок, звук повідомлення) [1;3; 6;7].

У проєктуванні та будівництві будівель і місць протягом останніх 20 років використовувалися різні методи та терміни для визначення архітектурної придатності/доступності громадських об'єктів для людей з обмеженими можливостями, тобто сприятливий/безпечний дизайн, дизайн для особливих потреб або філософія доступного дизайну. Часто це індивідуальні рішення певних груп. При цьому слід враховувати, що непрацездатність не завжди носить постійний характер, іноді вона тимчасова і її можна поступово подолати, а в інших випадках, навпаки, прогресуюча і все більше обмежує можливості людини. Так само деякі фізичні вади впливають лише на одну сферу діяльності людини і можуть бути абсолютно непомітними в інших сферах. При цьому люди

з інвалідністю мають різноманітні можливості та здібності, і створення сприятливих умов для їх реалізації є необхідним.

Нещодавні дослідження показали, що доступність повинна означати більше, ніж прямий доступ до будівель або приміщень за допомогою допоміжного або спеціального обладнання. Універсальний або інклюзивний дизайн — це сучасний підхід до дизайну простору, який відрізняється від «дизайну для людей з обмеженими можливостями». Універсальний дизайн — це процес створення простору, який є максимально комфортним для всіх, незалежно від їхнього віку та фізичних чи когнітивних здібностей, без використання допоміжних/адаптивних пристроїв або вузькоспеціалізованих рішень. Універсальний дизайн - дизайн об'єктів фізичного оточення, програм та послуг, максимально придатний для використання всіма групами населення без необхідності додаткової адаптації чи спеціального дизайну [6;33]. Універсальний дизайн не виключає допоміжних пристроїв для конкретних груп осіб з інвалідністю, де це необхідно .Хоча цей підхід до дизайну найкраще підходить для людей похилого віку та інвалідів, він також певною мірою приносить користь іншим користувачам, створюючи ситуацію, коли всі щасливі.

Що стосується забезпечення доступності фізичного середовища, транспорту, інформації та зв'язку, європейські країни дотримуються принципу «універсального дизайну», тобто будинками, громадськими місцями та засобами пересування має користуватися стільки людей, скільки можливо [33].

До того ж, доступна розбудована соціальна інфраструктура міста є економічно привабливою; функціонально вона більш гнучка й більш життєздатна, оскільки існує менше потреб для коштовної адаптації на пізніших стадіях. Особи з інвалідністю є цінними споживачами, й належний доступ має розглядатись не тільки як моральне питання, але й як перевага для розвитку та процвітання бізнесу.

Іншим важливим поняттям, яке розглядається у проблематиці досліджень у сфері соціальної роботи – це інклюзивне чи універсальне проєктування, що охоплює будь-яку ділянку будівлі, доступ до якої має мати кожна людина.

Наприклад, стандартні, але ширші двері виявляться зручними як для людини в інвалідній колясці, так і для особи, що несе в руках валізи; відсутність сходинок або порогів біля входу зробить будівлю, пристосованою як для людини з порушеннями опорно-рухового апарату, так і для людей з дитячою коляскою або транспортним візком [1;35].

Отже, універсальному проєктуванню можна надати таке визначення – це концепція, яка виходить за рамки доступності та пристосованості будівель тільки для людей з інвалідністю, охоплює також соціальні, культурні, економічні питання, і максимально сприятиме об'єднанню людей, які мають чи не мають певні функціональні обмеження [33].

1.2. Пріоритетні напрями реалізації соціальної політики розбудови безбар'єрності в Україні та у зарубіжній практиці

Зусилля державних установ, приватних організацій і громадянського суспільства щодо безбар'єрної доступності в Європі та в усьому світі наразі зосереджені в основному на таких ключових сферах: Інформація та зв'язок. Міська інфраструктура. Освіта. Ринок праці та зайнятість. Згадана практика відповідає Цілі сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй (зокрема Цілі 11: «Забезпечити інклюзивність, безпеку, життєздатність і екологічну стійкість міст і поселень»), а також різним рівням, пов'язаним з людьми. [42].

Люди з обмеженими можливостями, загалом, визначають умови пріоритетних сфер роботи: доступність (доступність товарів і послуг, сприяння розвитку ринків допоміжних пристроїв); інклюзія (забезпечення можливості користуватися всіма перевагами громадянства ЄС, усунення перешкод для рівної участі в суспільному житті та дозвіллі, сприяння наданню якісних послуг у громаді); рівність (боротьба з дискримінацією та підтримка рівних можливостей); працевлаштування (збільшення участі осіб з обмеженими можливостями на ринку праці, де вони нині представлені недостатньо); освіта та навчання (сприяння інклюзивній освіті та навчанню протягом усього життя);

соціальний захист (підтримка гідних життєвих умов, боротьба з бідністю та соціальним відчуженням) [4].

Внаслідок практичної імплементації положень програмних документів щодо інклюзії та безбар'єрності в ЄС ухвалено такі ініціативи: Європейський акт про доступність, який встановлює вимоги щодо доступності товарів і послуг; Положення про права пасажирів з обмеженою мобільністю; Директиву про доступність веб-сторінок, завдяки якій веб-сайти загального користування стануть доступнішими для людей з інвалідністю; зміни до програми Erasmus+ з метою забезпечення ліпшої мобільності для студентів і навчання впродовж життя; транскордонну директиву про охорону здоров'я; зовнішні дії щодо промоції державних програм і проєктів громадянського суспільства, підтримка зусиль урядів-партнерів щодо впровадження та моніторингу заходів з інклюзії / безбар'єрності.[26].

Спільною рисою стратегічних документів європейських країн щодо інклюзії та доступності є їх комплексний характер. Це означає, що кожен виділений напрямок логічно пов'язаний з іншими напрямками, щоб максимізувати вплив системи на цільове середовище.

Наприклад, програма з навчання впродовж життя, мовної та цифрової грамотності органічно пов'язана з програмами розширення доступу до працевлаштування, а проект з універсального дизайну середовища та товарів пов'язаний з розвитком електронних послуг і супутніх продуктів, до інфраструктурного проекту . Крім того, передбачені заходи зазвичай мають міжміністерський характер. Крім профільних міністерств, відповідальних за соціальну політику, до її реалізації залучаються й інші міністерства.

З огляду на сучасні українські реалії значний інтерес для нас мають зарубіжні практики у сфері безбар'єрності: 1) соціальної;2) економічної; 3) громадянської; 4) фізичної та цифрової, універсального дизайну відповідної інфраструктури (міське середовище, електронні сервіси)[26].

Необхідність забезпечити оптимальний доступ до об'єктів громадського використання, задля ефективного підходу в подоланні ізоляції та забезпечення

рівних прав і можливостей людей з інвалідністю, приймалася у Стандартних правилах ООН щодо забезпечення рівних можливостей для людей з інвалідністю починаючи з 1993 року, а саме: держави повинні почати впроваджувати відповідні заходи для усунення перешкод для пересування у фізичному середовищі. Такими заходами має бути розробка норм і рекомендацій, а також розгляд законодавства для забезпечення доступу до різних сфер суспільства, таких як житла, будівлі, громадський транспорт та інші транспортні засоби, вулиці та інші простори» [1;7].

Правила забезпечення рівних можливостей для людей з інвалідністю, як і маломобільних груп населення загалом, в Україні базуються на основних міжнародно-правових актах і визнають необхідність заходів для забезпечення основи рівних можливостей для людей з інвалідністю та інших громадян, разом з тим – і доступ до житла, будинків, будівель громадського обслуговування, робочих місць і місць розваг тощо.

Шлях інтеграції до європейського та світового співтовариства, Україна ратифікувала низку міжнародних правових актів, що реалізували певний вплив на формування національної державної політики та практики щодо забезпечення однакових можливостей для всіх громадян, упровадження принципів доступності в різні галузі життєдіяльності осіб з інвалідністю.

Міжнародні правові акти, затверджені Україною є нормами прямої дії та обов'язковими до виконання. Ними можна керуватись для вирішення навіть судових справ.

Здебільшого положення цих актів трансформовані у національне законодавство.

Статтею 27 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» встановлено, що планування і забудова населених пунктів, формування мікрорайонів, проектування, будівництво і реконструкція об'єктів фізичного оточення без пристосування для використання особами з інвалідністю не допускаються [14].

Питання інклюзивності будівель регулюють Державні будівельні норми В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд», затверджені наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 30 листопада 2018 року № 327 (далі – ДБН) та Закон України від 16.01.2020 № 473 Про внесення змін до Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності" щодо посилення захисту осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення при здійсненні містобудівної діяльності [34].

Відповідно до частини четвертої статті 34 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», влаштування засобів безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до будинків, будівель, споруд будь-якого призначення, їх комплексів та частин, об’єктів інженерно-транспортної інфраструктури може здійснюватися без документів, що дають право на виконання будівельних робіт, та за відсутності документа, що засвідчує право власності чи користування земельною ділянкою, з дотриманням вимог законодавства, будівельних норм та правил [13].

Порядок влаштування засобів безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до будинків, будівель, споруд будь-якого призначення, їх комплексів та частин, об’єктів інженерно-транспортної інфраструктури або їх розумного пристосування затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 червня 2021 року № 668.

З 1 вересня 2022 року набули чинності останні державні будівельні норми (ДБН) щодо створення безбар’єрного простору в Україні, затверджені Міністерством громад та розвитку територій України у 2021 році. Йдеться про ДБН «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення», а також норми щодо будівництва та реконструкції закладів освіти, дошкільної освіти та консолідації земель [34].

Зокрема, ДБН «Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення» вносить низку нововведень для забезпечення більш комфортного та зручного

проїзду, а також покращує вимоги пожежної безпеки та евакуації маломобільних верств населення.

Відповідно до пункту 9 «Порядку проведення моніторингу та оцінки доступності об’єктів і послуг фізичного оточення осіб з інвалідністю», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 травня 2021 року № 537, області, Міністерством спільно з громадськими організаціями визначило види об’єктів моніторингу на 2022 рік, а це: будівлі, що забезпечують проживання евакуйованих (гуртожитки, модульні містечка тощо); адмінбудівлі; будівлі надавачів соціальних послуг; центр зайнятості; фінансові установи, банки, поштові відділення, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, інвестиційні фонди [37].

Відповідно до ДБН будівлі мають бути забезпечені: фізичною можливістю і зручністю потрапляння та пересування об’єктом, прилеглою територією, отриманням послуг; фізичною безпекою при потраплянні на об’єкт та пересуванні по ньому, прилеглою територією, при отриманні послуг; можливістю вільного отримання інформації про об’єкт та послуги, що надаються; вільною навігацією (орієнтування) по об’єкту та прилеглою територією. Саме такі позиції дозволили дослідникам інклюзивного простору міста чи села визначити критерії та показники доступності та безбарєрності (інклюзивності) соціальної інфраструктури, якими користуємося і ми у другому розділі даного наукового дослідження [4; 40].

Однак, у багатьох випадках неможливо гарантувати дотримання цих законодавчих норм адміністративними органами, керівниками промислових підприємств, установ і органів соціального орієнтування. Найслабшими і відсталими ланками забезпечення доступності довкілля є благоустрій міського простору та управління обладнанням, планування будівель і споруд та управління обладнанням тощо. Дизайнери, архітектори, а також інвестори та замовники проєктів часто не можуть виконати вимоги, викладені в чинних нормативних документах.

З ініціативи першої леді України Олени Зеленської «Без бар'єрів» прийнята Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року [26], де зазначається, що « безбар'єрність - загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності». Дана Стратегія орієнтується на провідні документи щодо створення безбар'єрного простору, зокрема, Конвенцію про права осіб з інвалідністю, ратифіковану Законом України від 16 грудня 2009 р. № 1767-VI, Європейську соціальну хартію (переглянуту), ратифіковану Законом України від 14 вересня 2006 р. № 137-V, Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, міжнародну ініціативу "Партнерство Біарріц"[27].

Крім того, під час розроблення ініціатив було проаналізовано ряд кращих міжнародних практик створення безбар'єрного простору, зокрема країн Європейського Союзу, Канади, Сінгапуру, Японії, Великобританії, США. Положення Стратегії враховують весь ряд напрацьованих раніше стратегічних документів в Україні, зокрема щодо створення безбар'єрного середовища для осіб з інвалідністю [35]. Метою Стратегії є створення безперешкодного середовища для всіх груп населення, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, соціальної та громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики. І отримати кожній людині безперешкодний доступ до об'єктів фізичного оточення (об'єкти фізичного оточення - будівлі і споруди, об'єкти благоустрою та транспортної інфраструктури) – є одним з очікуваних результатів даної Стратегії . [26].

Під час проведення оцінки прогресу реалізації Стратегії беруться до уваги адміністративні дані, статистична інформація, результати соціологічних досліджень, опитувань громадської думки, моніторингу дотримання прав і свобод людини, що здійснюється органами державної влади, органами місцевого самоврядування. Тому проведене дослідження і його результати, що висвітлені

у другому розділі наукової роботи, можуть бути частиною моніторингового вивчення стану інклюзивності двох міст Чернігівщини (Ічні та Ніжина).

Загалом, можна вважати, що національна законодавча та нормативно-правова база щодо забезпечення інтеграції людей з обмеженими можливостями у суспільне життя та реалізації принципу «безбар'єрності» у практичній діяльності в основному відповідає міжнародній практиці та потребам маломобільних груп населення.

РОЗДІЛ-2. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ ПУБЛІЧНОГО ПРОСТОРУ ТА ДОСТУПНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МІСТА (НА ПРИКЛАДІ НІЖИНСЬКОЇ ТА ІЧНЯНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

2.1. Методологія та організація дослідження

Дане емпіричне дослідження планувалося та реалізовувалося, спираючись на такі теоретичні положення:

Вважається за доцільне віддавати пріоритет організаційній доступності при врахуванні вітчизняного та зарубіжного досвіду будівництва та випробувань конструкцій житлових і громадських будівель з урахуванням доступності маломобільних груп населення при побудові середовища: фізична доступність; безпека; обсяг інформації, зручність [12].

Стандарти доступності повинні містити такі вимоги: можливість безперешкодного та легкого пересування для відвідувачів з обмеженою мобільністю в межах ділянки або послуг; вхід в будинок; доступ до дверей; безперешкодне пересування по шляхах сполучення, будинках і приміщеннях на оселях і ділянках; доступні місця відпочинку, очікування та супроводу; щодо доступу до різноманітного обладнання та меблів; ширина до внутрішніх сходів [13;14].

Під безпекою слід розуміти можливість вільного проживання в житловому будинку та отримання послуг без ризику травмування, пошкодження майна, приміщень чи обладнання. Це стосується облаштування входів і виходів,

сходів і ліфтів та їх захисту від атмосферних опадів, режиму руху відвідувачів маломобільних осіб, які перебувають на території, тощо.

Основні вимоги безпеки включають: уміння уникати травм, каліцтв, каліцтв, перевтоми тощо. через характер забудованого середовища; можливість своєчасно ідентифікувати та реагувати на ризикові місця та зони; уникайте важкопомітних транспортних перехресть; попередити мешканців та відвідувачів житлових будинків про потенційно небезпечні зони; усунення помилкових впливів сприйняття навколишнього середовища, які призводять до ризикованих ситуацій [15]. Вимоги до обсягу інформації включають: своєчасне визначення орієнтирів в забудованому середовищі будівель; точно визначити своє місцезнаходження та місце, заради якого ви відвідуєте; використовувати інформаційні засоби, адаптовані до характеристик різних груп споживачів; може ефективно направляти відвідувачів вдень і вночі; зменшення часу та зусиль для отримання необхідної інформації, що забезпечує безперервну інформаційну підтримку на всьому шляху руху до та від будівель [14].

Необхідно враховувати характер розміщення та використання елементів інформаційного забезпечення: відстань, на якій повідомлення можуть бути ефективно отримані; кут огляду для полегшення сприйняття інформації глядачем; чітке зображення і контрастність, при необхідності рельєфність зображення; використовувані символи або пластичні прийоми мають загальноприйняті значення; усунення когнітивних бар'єрів інформаційних засобів масової інформації [17].

Критерій зручності рекомендується формувати на основі виконання наступних вимог: створити умови для комфортного проживання мешканців житлових будинків та задовольнити потреби відвідувачів у об’єктах обслуговування з найменшими витратами часу та сил; створення умов для компенсації зусиль під час пересування та служби; покращена якість обслуговування, оскільки воно зосереджується на структурі. розширення обсягу послуг шляхом створення додаткових умов для надання відвідувача необхідних послуг з урахуванням стану здоров`я [13].

Дане емпіричне дослідження проводиться у рамках реалізації Концепції універсального дизайну, де пріоритетними напрямками та принципами зазначено: 1. Рівний доступ – проєкт повинен враховувати, що продукт використовуватимуть люди з різними фізичними та когнітивними здібностями; забезпечувати рівний доступ до об'єкта для всіх користувачів; гарантувати, що всі користувачі мають бути забезпечені безпекою та надійністю. 2. Гнучкість у використанні — дизайн повинен відповідати різним уподобанням і можливостям користувачів. 3. Простий і зручний у використанні - використання продукту має бути зрозумілим будь-кому, незалежно від особистого досвіду, знань, навичок або тривалості уваги в даний момент. 4. Сприйняття інформації, незалежно від сенсорних здібностей користувача - надавати важливу інформацію різними способами (візуальним, усним, тактильним), важливу інформацію слід надавати якомога зрозуміліше, надавати різні технології та засоби, якими користуються люди з обмеженими можливостями.6. Низький рівень фізичних навантажень - незважаючи на антропометричні характеристики, стан і мобільність користувача, потрібний необхідний розмір і простір під час наближення, близькості та різноманітних маніпуляцій; забезпечення необхідного розміру і простору для легкого доступу; видимість важливих елементів і будь-якого користувача; багато місця для допоміжних інструментів або особистих помічників [1].

Як свідчать напрацювання науковців, визначення інклюзивності міста є однією із умов ефективності організації життєдіяльності маломобільних груп населення загалом та осіб з інвалідності, зокрема.

Об'єктами даного дослідження була вибрана соціальна інфраструктура міської територіальної громади.

Завдання даного емпіричного дослідження заплановані у такому алгоритмі: - визначення критеріїв та показників інклюзивного простору міста та вивчення даного феномену; - вивчення рівнів безбар'єрності (інклюзивності) соціальної інфраструктури двох міст Чернігівщини та узагальнення результатів;

- пошук шляхів удосконалення доступності до основних будівель громадського використання (соціального, культурного та освітнього призначення), генерація соціальних інновацій та визначення стратегії їх реалізації на державному та місцевому рівнях.

З метою вивчення стану безбар'єрності (інклюзивності) міського середовища, ми проводили наукове спостереження, під час якого візуально обстежували центральну частину міста та за визначеними вище критеріями визначали доступність фізичних об'єктів соціальної інфраструктури міст, тобто - основних будівель громадського використання (соціального, культурного та освітнього призначення). Серед таких будівель у Ніжині визначено такі:1. Аптека "Сімейна".2. Бібліотека міська.3.Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг).4.Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя (новий корпус).5.Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя (гоголівський корпус). 6. Управління праці та соціального захисту населення Ніжинської міської ради. 7. Ніжинська міська рада. 8. Ніжинський академічний український драматичний театр імені Михйла Коцюбинськго. 9. Інклюзивно-ресурсний центр. 10. Перукарня «Катрин». 11. Приміщення маркету АТБ. 12. Приміщення банку Приват. 13. Приміщення народного суду. 14. Приміщення залізничного вокзалу. 15. Приміщення авто вокзалу. 16. Укрпошта. 17. Приміщення сімейної медицини (по вул. Олександра Маціївського). 18. Приміщення приймального відділення на території ніжинської лікарні ім. Д.Галицького. 19. Будинок культури. 20. Кінотеатр.

Серед таких будівель для аудиту інклюзивності у Ічні визначено такі: 1. Аптека в центрі міста. 2. Бібліотека міська. 3.Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг). 4.Ічнянська РДА. 5. Перукарня в центрі міста. 6. Приміщення маркету АТБ. 7. Приміщення Ощадбанку. 8. Приміщення народного суду. 9. Приміщення автовокзалу. 10. Приміщення сімейної медицини.11. Приміщення приймального відділення на території ічнянської лікарні. 12. Будинок культури. 13. Кінотеатр. 14. Приміщення Укрпошти. 15. Ічнянський професійний аграрний ліцей.

Нами було визначено 6 критеріїв та їх показників доступності до наведених у переліку вище будівель загального громадського використання, а саме: 1. *Безпроблемне пересування прилеглою територією.* 2. *Зона паркування автомобілів.* 3. *Входи/виходи, двері*. 4. *Сходи і пандуси*. 5. *Заходи безпеки*. 6. *Позначення(піктограми) (див.додаток - Д).*

Визначені критерії та показники фіксувалися на спеціальних бланках під час проведення нами цілеспрямованого спостереження методом візуального вивчення елементів доступності до будівель громадського використання (див. робочі бланки у додатку - Г).

Програма стандартизованого спостереження включала:

- мету (вивчити соціальну інфраструктуру міста за визначеними критеріями та показниками);

- об'єкт спостереження (будівлі соціальної інфраструктури міста);

- суб'єкт спостереження (експериментатори – здобувачі першого (бакалаврського) рівня освіти – 1 і 4 курсу);

- предмет спостереження (доступність до будівель громадського використання у складі соціальної інфраструктурі міста);

- вид спостереження (стандартизоване, ситуативне, періодичне, зовнішнє);

- спосіб фіксації – фотофіксація обєктів спостереження, заповнення бланків з вказаними критеріями та показниками і робочих таблиць).

- тривалість спостереження 2022-2023рр.

Результати спостереження були оформлені у таблиці та діаграми , які представлені у додатках.

2.2. Результати вивчення безбар'єрності міського середовища та порівняльного аналізу доступності соціальної інфраструктури м. Ніжина і м. Ічні

У процесі проведеного емпіричного дослідження ми вивчили стан безбар'єрності міського середовища та доступності будівель громадського використання за виділеними критеріями та визначили, відповідно, рівень інклюзивності соціальної інфраструктури міста Ніжина та міста Ічні за певними

розрахунками, представленими у робочих матеріалах (див.додат. Д). Обчислювали за даними узагальнених таблиць по Ічні та Ніжину (додаток Б) загальну для інфраструктури міста кількість позначок «+» і реальну суму «+». Обчислення проводимо за формулою: реальна сума «+» *100% і поділена на загальну суму «+» (додаток Д).

Узагальнені результати обчислень доступності соціальної інфраструктури (у %) м. Ніжин та м. Ічня дозволяють нам визначити рівень доступності об’єктів спостереження, а саме:

- якщо за певним критерієм діагностується як наявність доступності спостережуваних елементів у межах 5 - 10%, - то це дуже низький рівень інкюзивності; -якщо у межах - 11 % - 30% - низький рівень, 31 % – 60% середній рівень, і 61 % – 90% - високий рівень, понад 90% – дуже високий рівень інклюзивності соціальної інфраструктури міста та доступності будівель громадського використання для осіб з інвалідністю у територіальній громаді.

Результати вивчення доступності будівель та прилеглих до них територій були узагальнення та відображенні у робочих таблицях 1 і 2 (див. додаток Б «Таблиця обстеження елементів доступності соціальної інфраструктури міста»).

Проаналізувавши загальні показники доступності об'єктів соціальної інфраструктури в містах Ніжин та Ічня, ми представили результати у вигляді діаграм (див. Додаток А). Наприклад, на Рис. 1 представлено доступність окремих будівель соціальної інфраструктури в місті Ічня.

Рис. 1 Рівень доступності будівель соціальної інфраструктури м. Ічня

З рис. 1 видно, що найбільш доступними об'єктами в Ічні є приймальне відділення лікарні, банк та маркет АТБ. Решта обстежених будівель в Ічні мають середній рівень доступності (Додаток А).

Нас цікавили показники загальної доступності елементів соціальної інфраструктури в досліджуваних містах Чернігівщини. Використовуючи дані Таблиць 1 та 2, а також додаткові обчислення (Додаток Г), ми отримали та представили на діаграмі показники безбар'єрності фізичних об'єктів.

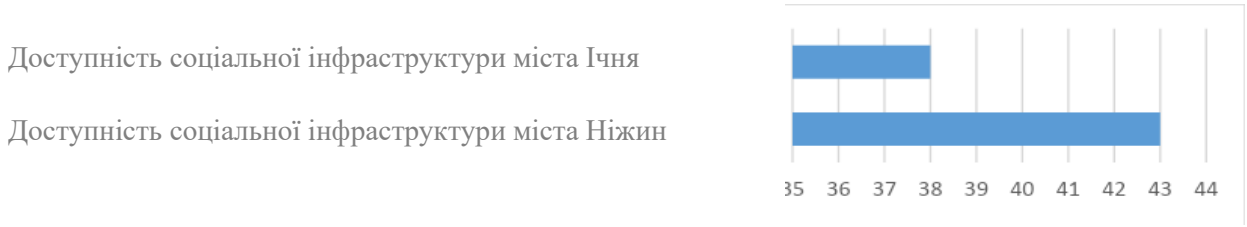

Рис.2 . Загальна доступність соціальної інфраструктури м. Ніжин та м. Ічня

Згідно з показниками рис. 2, загальна доступність соціальної інфраструктури в Ічні та Ніжині знаходиться на середньому рівні. Варто зазначити, що в Ічні показники доступності ближче до межі низького рівня. Такі результати свідчать про наявність проблем з розбудовою безбар'єрного середовища та доступності міської інфраструктури в обох містах, що потребує детального аналізу.

У Ніжині ми провели оцінку рівня інклюзивності досліджуваних будівель громадського призначення, використовуючи вищезазначені критерії.

За першим критерієм узагальнені результати щодо *безпечності використання прилеглих територій до будівель соціальної інфраструктури м. Ніжина представлені на рис.3.*

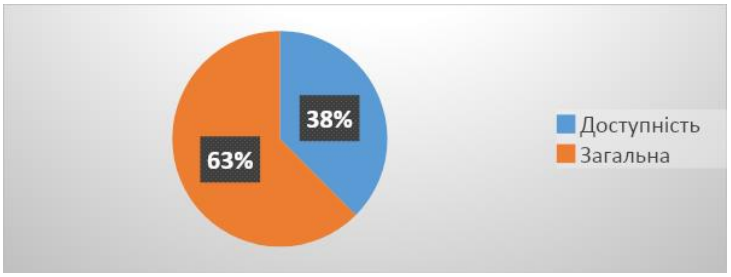

Рис.3 . Рівень безпечності використання прилеглих територій до будівель громадського використання у Ніжині

Згідно з даними на рис. 3, загальний рівень безпеки прилеглих територій навколо будівель загального користування в досліджуваних містах можна оцінити як середній. Варто відзначити, що територія навколо будівель

управління соціального захисту та міської ради в м. Ніжині має найвищий рівень доступності за цим критерієм.

Дані рис. 4 (Додаток В) свідчать про низький рівень доступності зони паркування біля будівель громадського використання. Особливо це спостерігається біля нового корпусу НДУ, Сімейної аптеки та перукарні "Катрін".

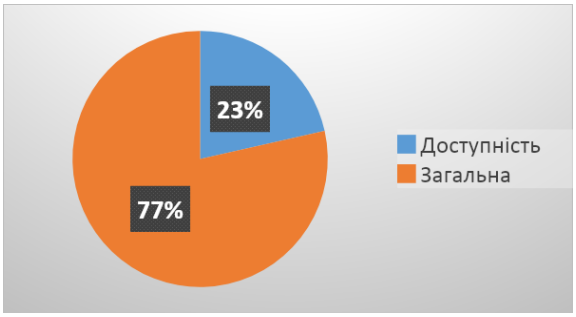

Рис.4. Доступність будівель соціальної інфраструктури у Ніжині за критерієм «Входи/виходи; двері»

Як бачимо на рис. 4, рівень доступності самих будівель соціального та культурно-освітнього призначення, досліджених методом спостереження, є низьким. Найбільш проблемними з точки зору доступності виявилися входи/виходи до міської ради, територіального центру, інклюзивно-ресурсного центру, гоголівського корпусу Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя та міської бібліотеки. Люди з порушеннями опорно-рухового апарату (на візках) відчувають значні труднощі при потраплянні до цих будівель.

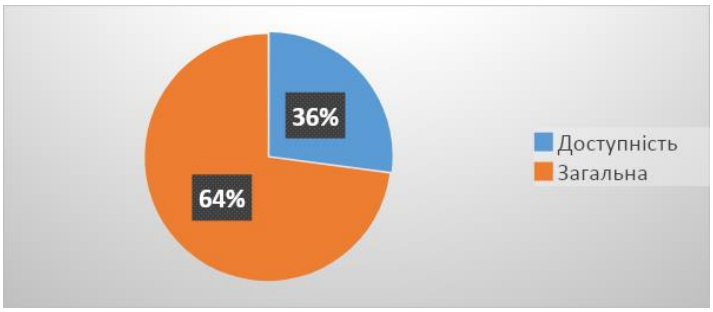

Рис.5. Доступність сходів будівель громадського використання для людей з порушеннями зору та опорно-рухового апарату (м.Ніжин)

Аналіз даних на рис. 5 показує, що доступність сходів до будівель громадського користування знаходиться на середньому рівні (ближче до низького). Це свідчить про те, що мешканці міста з порушеннями зору та опорно-

рухового апарату відчувають значні труднощі при потраплянні до сімейної аптеки, міської бібліотеки, театру, корпусів Ніжинського університету та перукарні. Наявність пандусів, обладнаних відповідно до вимог, могла б значно покращити ситуацію з доступністю цих будівель. Про це свідчать показники діаграми на Рис. 6.

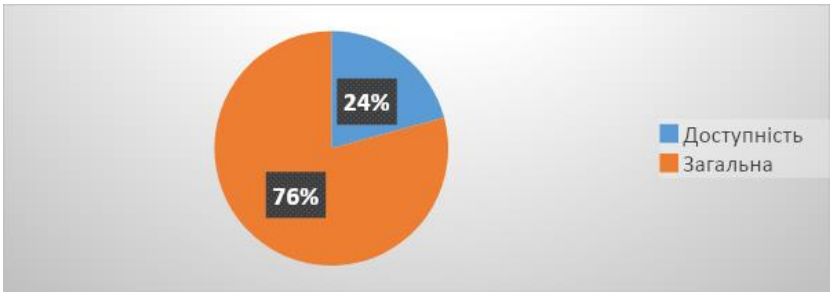

Рис.6. Рівень забезпечення пандусами будівель загального громадського використання

Дані рис. 6 свідчать про те, що проблема доступності будівель для людей з інвалідністю та людей з обмеженою мобільністю в Ніжині дійсно існує. Більшість будівель соціального та культурно-освітнього призначення не обладнані пандусами, що не відповідає нормам та суттєво обмежує можливості цих людей. Така ситуація негативно впливає на якість життя людей з інвалідністю та інших мешканців ОТГ, які мають труднощі з пересуванням. Вони не можуть повноцінно користуватися послугами, які пропонують ці будівлі, що призводить до дискримінації та обмеження їхніх прав.

Згідно з рис. 6, рівень заходів безпеки в будівлях загального користування в місті Ніжин є низьким. Міській владі слід приділити особливу увагу покращенню ситуації з доступністю до сімейної аптеки, бібліотеки, театру та корпусів Ніжинського університету з точки зору безпеки.

Рис. 7 (Додаток В) показує, що в Ніжині низький рівень забезпечення будівель громадського користування позначками та піктограмами для людей з порушенням зору. Ці позначки могли б допомогти маломобільним людям орієнтуватися в місті та знаходити потрібні їм будівлі, покращуючи їхні умови життя. Варто зазначити, що відповідні позначки та піктограми вже присутні на

новому корпусі Ніжинського університету, територіальному центрі та будівлі управління працею та соціального захисту.

Узагальнюючи дані рис. 1-7, можна свідчити про те, що рівень доступності до будівель громадського користування та прилеглих територій, місць для паркування в Ніжині є переважно низьким або середнім. Це свідчить про недостатній рівень інклюзивності та доступності до основних будівель громадського, культурного та освітнього значення в місті.

Відповідно за такою ж схемою зроблені розрахунки та визначений рівень доступності будівель соціальної інфраструктури у Ічні. Узагальнені результати дослідження Ічні вказують теж на середній (ближче до низького) рівень розбудови безбар'єрності та доступності соціальної інфраструктури у цьому місті (див. фотозвіт у додатку А та дані на рис.2).

У Ніжині ситуація недостатнього рівня інклюзивності соціальної інфраструктури частково виправляється зробленою в останні роки реконструкцією центральних територій Ніжина, а саме: пішохідна центральна вулиця Гоголівська та прилеглі до неї сквер Юрія Лисянського, парк імені Миколи Гоголя, сквер Героїв Небесної Сотні, центральна площа міста та центральна алея вздовж вулиці Т. Шевченка (див.фотоматеріали у додатку В). На вказаних об'єктах зроблені відповідно до вимог пішохідні переходи (світлофор на площі оснащений голосовим супроводом для людей з порушенням зору), зроблені зручні схили для зручного пересування територією парків, доріг, скверів та між ними, Бо прибрані зовсім або невисокі (до 15см) тротуари дозволяють різним маломобільним групам мешканців Ніжина (людям на візках, жінкам з дитячими візочками, людям похилого віку, з тимчасовою втратою рухової активності пораненим бійцям тощо) безперешкодно прямувати по території центру міста. Подібна проблема щодо побудови інклюзивного простору окраїн міста ще потребує свого вирішення як у Ніжині, так і в Ічні.

Отже, за результатами проведеного емпіричного дослідження соціальна інфраструктура і у Ніжині,і у Ічні (як і в Україні загалом) все ще розрахована переважно на людей із середнім рівнем здоров'я. Будинки та споруди,

побудовані за радянських часів і раніше, залишаються недоступними для громадян, які належали до окремої категорії маломобільного населення – для осіб з інвалідністю.

Узагальнюючи вивчення проблеми розбудови доступного середовища в Україні у науковій літературі та враховуючи результати проведеного емпіричного дослідження, можна запропонувати такі загальні рекомендації щодо покращення інклюзивного простору малого міста, а саме, потрібно:

- створити безперешкодне інфраструктурне середовище на основі вивчення потреб представників маломобільних груп, осіб з інвалідністю. Залучення осіб даної категорії до ухвалення рішень (зокрема на місцевому рівні у Ніжині та Ічні) допоможе створити програми поліпшення публічного простору та зробити якісну оцінку чинних програм стосовно формування безбар'єрного публічного середовища у міській громаді;

- важливою у контексті проблем інклюзивності малого міста є політика у сфері надання адміністративних послуг. Потрібно запровадити онлайн-формати для надання послуг, провести цифровізацію послуг з урахуванням інтересів маломобільних груп, людей з інвалідністю, забезпечити спеціальний супровід людей з інвалідністю під час отримання адміністративних послуг тощо.

Загалом, безбар'єрна соціальна політика як держави загалом, так і на місцевому рівні, передбачає впровадження стандартів усунення бар'єрів для людей з інвалідністю, молоді, жінок з дітьми до 6 років, людей старшого віку, сприяє спеціальним заходам для поліпшення соціального становища таких категорій населення. В умовах воєнного стану в Ніжині та Ічні, та й, загалом, в Україні, необхідно забезпечити максимальну інклюзивність та безбар'єрність у доступі до базових соціальних послуг для всіх громадян.

ВИСНОВКИ

Суть сучасної політики в Україні полягає в тому, що в країні будується соціально спрямована економіка, яка дасть людині все необхідне для нормального життя за європейськими стандартами; утворюється новий тип солідарності різних соціальних верств населення, свідома коаліція людей, які обрали шлях розбудови вільної демократичної держави. Але створення безбар'єрного середовища проживання та доступу до інфраструктури в громадських місцях і до сьогодні залишається актуальним.

Реалізація національних стратегій, політичних напрямів, заходів та проектів щодо запровадження безбар'єрного середовища життя в соціальній та освітній сферах, популяризації комплексних підходів до універсального дизайну, доступності інфраструктури для маломобільних груп населення, включаючи осіб з інвалідністю – важливі завдання як для держави , так і для місцевого самоврядування у місцевих громадах.

Потрібно підвищувати обізнаність про необхідність безбар'єрного доступу. Усі ці заходи мають бути ефективно реалізовані, щоб подолати перешкоди та відкрити двері до інклюзивного суспільства. Сьогодні доступність для всіх вважається основною необхідністю, і світ наполегливо працює над її забезпеченням, доступність стає основою всіх концепцій дизайну.

Метою доступного дизайну є створення середовища, яке допомагає людям функціонувати незалежно, дозволяючи їм брати участь у всіх видах діяльності без сторонньої допомоги.

Для вивчення стану безбар'єрності (інклюзивності) міст (на прикладі доступності соціальної інфраструктури міст Ніжина та Ічні) ми визначили основні критерії та показники доступності соціальної інфраструктури, описали рівні її інклюзивності (це можна вважати власним внеском у наукову значущість даної роботи).

Аналіз сучасного стану доступності соціальної інфраструктури міста та ефективності її розбудови є запорукою поліпшення якості життєдіяльності

людей з маломобільних груп населення в умовах місцевої територіальної громади.

У другому розділі дослідницької роботи нами було висвітлено результати дослідження рівня інклюзивності соціальної інфраструктури м. Ніжин та м. Ічня. Отримані дані були проаналізовані та зроблені наступні висновки: узагальнюючі показники доступності до соціальної інфраструктури (будівель громадського використання та прилеглих до них територій) свідчать загалом про її низький та середній рівень. Відповідно, дані результатів емпіричного дослідження вказують на недостатній рівень інклюзивності соціальної інфраструктури м. Ніжин та м. Ічня. На основі результатів вивчення питань інклюзивності (доступності) соціальної інфраструктури міста у науковій літературі та узагальнення даних проведеного емпіричного дослідження нами були сформульовані загальні рекомендації щодо поліпшення стану інклюзивності міського простору загалом, а саме:

1. Створити безперешкодне інфранструктурне середовище - сформувати та здійснити підходи до універсального дизайну в публічному просторі.
2. Впровадити політику інклюзивності у сфері надання адміністративних послуг маломобільним групам населення.
3. Здійснити низку соціальних стандартів для усунення інфраструктурних бар`єрів для осіб з інвалідністю.
4. З початком повномаштабної російсько-української війни особливо необхідно забезпечити максимальну безпеку та доступність до всіх соціальних базових послуг для всіх груп населення міста, а особливо –для людей з маломобільних груп населення Результати дослідження можуть бути використані для розробки державних програм з покращення доступності міського середовища.

Подальшого дослідження потребують шляхи реалізації на місцевому рівні в умовах війни Національної стратегії створення безбар’єрного простору в Україні на період до 2030 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азін В.О., Байда Л.Ю., Грибальський Я.В., Красюкова-Еннс О.В.Навчально. Доступність та універсальний дизайн: навч.-метод. посіб./за заг. ред. Байди Л.Ю., Красюкової-Еннс О.В. — Київ, 2013. —128с.
2. Безперешкодний доступ осіб з інвалідністю до об'єктів соціальної, транспортної інфраструктури та зв'язку : національна доповідь Національної Асамблеї інвалідів України. Київ., 2013. 150 с.
3. Безбар'єрність.URL: https://www.facebook.com/pg/bbu.org.ua/posts/
4. Бармашина Л. М. Формування середовища життєдіяльності для маломобільних груп населення / Л. М. Бармашина, Київ: Союз-Реклама, 2000
5. Всесвітня програма дій відносно інвалідів, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 3 грудня 1982 р. Резолюція 37/52. 0. 89 с.: http://un.org
6. Грибальський Я. Доступність до об'єктів житлового та громадського призначення для людей з особливими потребами : [метод. посіб.] /Ярослав Грибальський, Ярослав Мудрий, Андрій Мостовий. Львів., 2010. 123 с.
7. ДБН В.2.2-17:2006, «Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення»: https://www.minregion.gov.ua
8. Державні будівельні норми України. Інклюзивність будівель іспоруд: основні положення; Київ, ДБН В.2.2-40:2018, 70 с. https://dbn.co.ua
9. Довідник безбарєрності [Електронний ресурс] // Сайт thh://bf.in/ua.
10. Дончак І.О., Лінда С.М. Пристосування житлового середовища для людей з обмеженими фізичними можливостями. Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2002. - 127 с.
11. Програма забезпечення безперешкодного доступу людей з обмеженими фізичними можливостями до об'єктів житлового та громадського призначення. *Будівництво і стандартизація*. - Київ., 2003, - № 3. - С.34-40: http://online.budstandart.com
12. Указ Президента України від 1 травня 2005 р., № 900/2005 «Про першочергові заходи щодо створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями» http://zakon1.rada.gov.ua
13. Закон України від 16.08.2022 №2530-IX "Про регулювання містобудівної діяльності" [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua
14. Закон України "Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні"*{Назва Закону із змінами, внесеними згідно із Законом № 2249-VIII від 19.12.2017}* [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text

15. Закон України від 06.10.2005 № 2961-IV «Про реабілітацію інвалідів в Україні» [Електронний ресурс]:Сайт Верховної Ради України. Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua

16. Закон України Закон від 21.03.1991 № 875-XII «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

17. Інвалідність та суспільство: навчально-методичний посібник. За заг. редакцією Байди Л.Ю., Красюкової – Еннс О.В. / Кол. авторів: Байда Л.Ю., Красюкова – Еннс О.В., Буров С Ю., Азін В.О., Грибальський Я.В., Найда Ю.М. Київ, 2012. 216 с.

18. Конвенція про осіб з інвалідністю. Резолюція Генеральної асамблеї ООН № 61/106, прийнята на шістдесят першій сесії ГА ООН 2006 р. (Конвенцію ратифіковано законом України № 1767-VI від 16.12.2009):http://zakon1.rada.gov.ua

19. Конституція України. Витяг.(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 30, ст. 141) (Із змінами, внесеними згідно із Законом N 2952-VI (2952-17) від 01.02.2021, ВВР, 2011, N 10, ст..68): http://zakon1.rada.gov.ua

20. Конституція України [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua

21. Постанова Кабінету Міністрів України Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року, від 3 березня 2021рю.№ 179.: http://zakon1.rada.gov.ua

22. План дій Ради Європи щодо сприяння правам і повній участі людей з обмеженими можливостями в суспільстві: покращення якості життя людей з обмеженими можливостями в Європі в 2006-2015 роках : Резолюція Ради Європи Rec(2006)5. URL: https://ud.org.ua

23. План заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення на 2009–2015 роки «Безбар'єрна Україна», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29.07.09 № 784.: http://zakon1.rada.gov.ua

24. Постанова Кабінету Міністрів України № 1652 від 29.11.06, Про затвердження Порядку забезпечення окремих категорій населення технічними та іншими засобами реабілітації і формування відповідного державного замовлення, переліку таких засобів. (із змінами: № 1015 1015-2008-п від 12.11.08, № 318 318-2009-п від 08.04.2009). URL:http://zakon1.rada.gov.ua

25. Практичний посібник для парламентарів щодо Конвенції ООН про права інвалідів та Факультативного протоколу до неї. – ООН: Женева, 2007.

26. Результати в межах ініціативи першої леді Олени Зеленської «Без бар'єрів». URL: https://bf.in.ua/barrier-free-products/

27. Скрипка Н., Грибальницький Я., Азін В.Методичний посібник, видання V (доповнене): Київ, 2012, ВГСПО «Національна Асамблея інвалідів України»

28. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 48/96. URL :https://ud.org.ua

29. Скляренко Ю. Створення середовища життєдіяльності для інвалідів - це перехід до більш високого рівня комфорту для всіх людей. *Вісник НУ «Львівська політехніка». Архітектура,* 2004. - № 505. – С. 306.

30. Указ Президента України № 900/2005 «Про першочергові заходи щодо створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями».

31. Указ Президента України від 18.12.07 № 1228/2007 «Про додаткові невідкладні заходи щодо створення сприятливих умов для життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями».: http://zakon1.rada.gov.ua

32. Указ Президента України від 02.03.09 № 113/2009 «Про першочергові заходи щодо поліпшення становища осіб з вадами зору». URL: http://zakon1.rada.gov.ua

33. Універсальний дизайн. Безбар'єрна Україна. URL: http://netbaryerov.org.ua/2013-04-12-09-27-32

34. Про внесення змін до Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності" щодо посилення захисту осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення при здійсненні містобудівної діяльності від 16 січня 2020 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473-20#Text

35. Створення безбар’єрного середовища та соціальна інклюзія: світовий досвід для України : аналіт. доп. / [Зубченко С. О., Каплан Ю. Б., Тищенко Ю. А.]. Київ : НІСД, 2020. – 24с.

36. Соціальна інфраструктура. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D1%84%D1%80%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0

37. Розпорядження Кабінету міністрів України від 10.04.2021р. № 366-р. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар’єрного простору в Україні на період до 2030 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text

38. Р. Є. Визначення поняття "мале місто" у глобальній системі світогосподарських зв’язків / Р. Є. Масло // Бізнес Інформ. - 2014. - № 10. - С. 1417. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_10_3.

39. Про затвердження Державної цільової програми підтримки соціально-економічного розвитку малих міст на 2011 – 2015 роки / Постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2010 р. № 1090 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http:// zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1090-2010-п

40. Чічель О. Архітектурна доступність та безбар'єрність простору як форма реалізації концепції інклюзії у суспільстві. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/27311/1/Hihel.pdf.
41. Єременко Л. Безбар'єрність: стереотипи та реальні обсяги проблеми. Сучасні проблеми архітектури та містобудування. URL: https://repositary.knuba.edu.ua/server/api/core/bitstreams/39f45e53-fd15-43f6-8dd5-682b479592ea/content.
42. Цілі сталого розвитку /ООН в Україні_URL: https://ukraine.un.org/uk/sdgs

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСТУПНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ІЧНІ У ДІАГРАМАХ

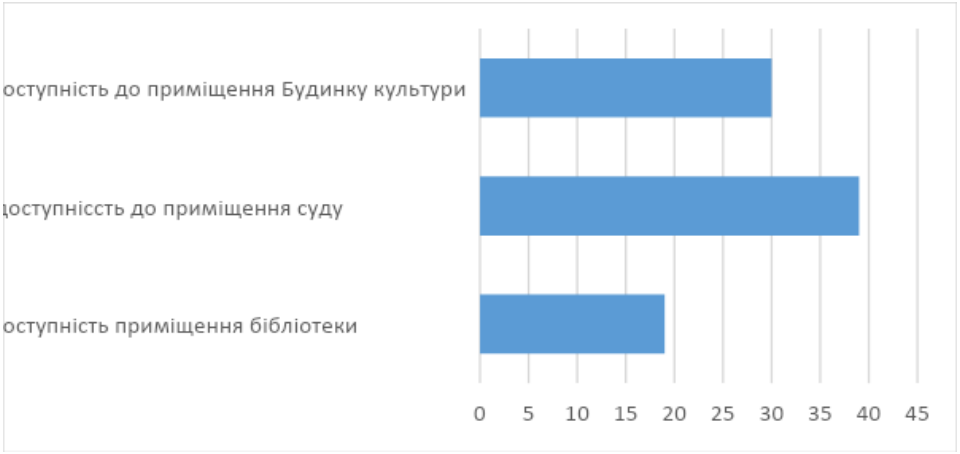

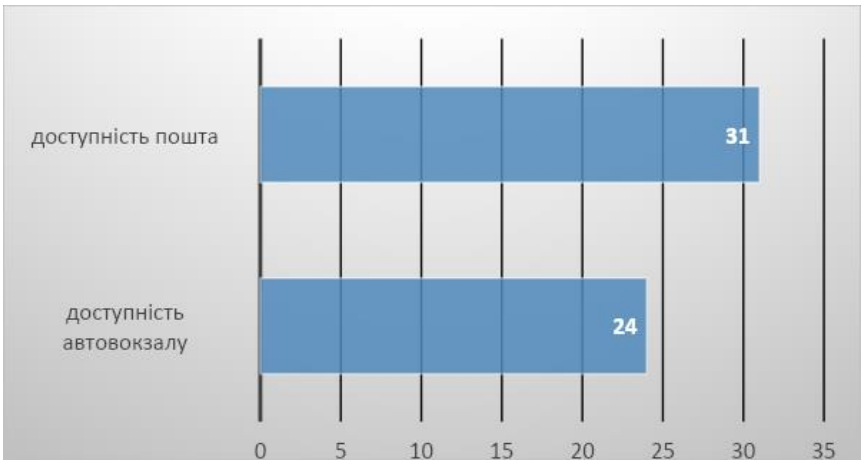

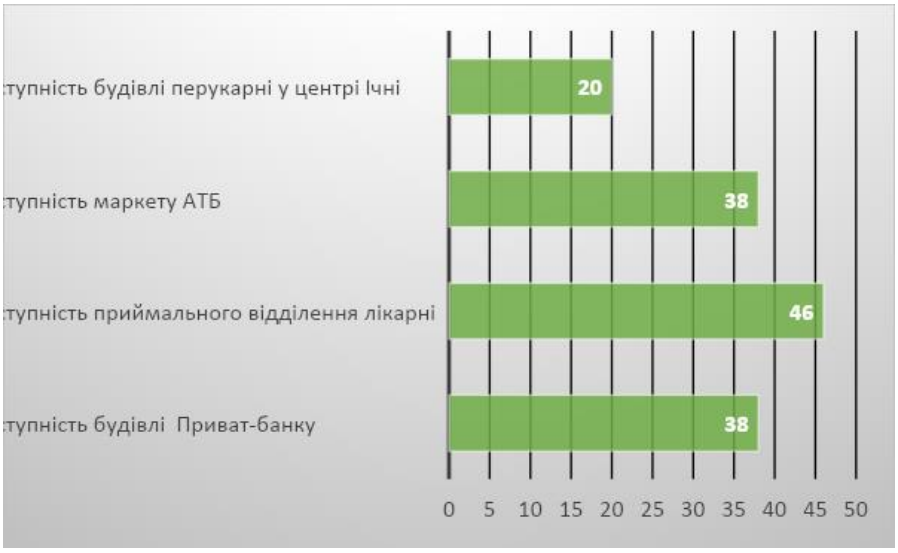

РЕЗУЛЬТАТИ ФОТОФІКСАЦІЇ ДОСТУПНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ІЧНІ

Ічнянська РДА

ІЧНЯНСЬКИЙ РАЙОННИЙ СУД

УКРПОШТА

БУДИНОК КУЛЬТУРИ ТА ДИТЯЧОЇ І ЮНАЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ

ДОДАТОК Б

Результати обстеження елементів доступності соціальної інфраструктури міста Ічня»

Таблиця-1.

Показники	Міська бібліотека	Ічнянський районний суд Чернігівської області	Ічнянський ЦКІД (будинок культури)	Відділення «Укрпошти»	Ощадбанк	Приймальне відділення міської лікарні	Перукарня	Супермаркет «АТБ»	Ічнянська РДА
1 Безпроблемне пересування при леглою територією									
Мінімальна ширина тротуарів на прилеглій території (1500мм)	+	+	+	+	+	+	+	+	-
Поверхня тротуару рівна та неслизька	-	+	-	+	+	+	-	+	-
Відсутнічть сходів/бордюрів на тротуарах	-	+	-	-	-	-	+	+	+
У тротуарів немає вибоїн, щілин, швів розміром більш ніж 13мм	-	-	-	-	+	-	-	+	-
Максимальна висота бордюрів(150мм)	+	-	+	+	+	+	+	+	-
Наявність пандуса для виїзду з автостоянки на пішохідну дорішку	-	-	+	+	+	+	+	+	-
Наявність пандусів в місцях переходу через поїжджу частину	+	-	+	+	+	+	+	+	+
2. **Зона паркування автомобілів**									

Наявність стоянки недалеко від головного входу закладу	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Виділені місця стоянки шириною 3,5м	-	-	-	-	-	+	-	+	-
Ширина місця стоянки достатня для проїзду візка	-	-	-	-	-	+	-	+	+
Виїзд зі стоянки на пішохідну дрішку обладнаний похилою площиною (пандусом)	-	+	+	-	+	+	+	+	-
Наявні знаки-піктограми «Стоянка для інвалідів»	-	-	-	-	-	-	-	+	-
3. Входи/виходи, двері									
Споруда має чітко видний, доступний головний вхід з вулиці	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Передбачений альтернативний доступ через службовий або додатковий вхід/вихід При недоступності з головного входу наявність інформації про альтернативний вхід	-	-	-	-	-	-	-	-	+
Майданчик перед входои, а також пандус, сходи, піднімальні пристрті для дітей з інвалідністю захищені від атмосіерних опадів	-	-	+	-	-	+	-	+	-
Зручне розташування дверей	+	+	+	+	+	+	-	+	-
Ширина проходу вхідних дверей (в пррсторі)>850мм	-	-	+	+	+	+	+	+	-
Вхід прямий та рівний	-	+	+	+	+	+	+	+	+

Габарити тамбура дозволяють маневруватиінвалідним візком	-	-	+	+	-	-	-	+	-
Решітка/щітка для витирання ніг не створює бар'єру	-	+	-	+	-	-	-	+	+
При необхідності облаштування порога, його висота не повинна перевищувати 2,5 см/краї порога заокруглені	-	+	-	+	-	-	+	+	-
Ручки дверей мають форму, поверхню та розташування,зручні для охоплення рукою	+	+	+	+	+	+	+	-	+
Максимальне зусилля для відкривання чи закривання дверей не перевищує 2,5 кг	+	+	+	+	+	+	-	-	+
Час автоматичного/примусового закриття не манш ніж 5 секунд	+	+	-	+	+	+	-	+	+
Двері облаштовані спеціальними облаштуваннями для фвксації дверних полотен в положенні «зачинено» і «відчинено»	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Склянні вхідні двері з автоматичним відкриттям	-	-	-	-	-	-	-	+	-
При використанні дверей із заскленими полотнами потрібно передбачати на склі яскравого маркування, непрозорої попереджувальної смуги шириною 0,15 м(на висоті 1,6 м від рівня підлоги)	-	-	-	-	-	-	-	+	-
У полотнах вхідних дверей передбачені оглядові панелі з протиударного скла	-	-	-	-	-	-	-	+	-

Нижня частина дверних полотен захищина протиударною смугою	-	-	-	-	-	-	-	+	-
Доступні для неповносправних усі частини будівлі від головного входу/альтернативного входу	-	-	-	-	-	-	-	+	-
Для дітей з обмеженим зором передбачена система візуальної, тактильної та звукової інформацвї	-	-	-	-	-	-	-	+	-
4. **Сходи і пандуси**									
Сходи	+	+	+	+	+	+	+	-	+
Сходи неслизькі, мають спеціальне покриття	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Сходи мають тактильне(рельєфне) та візуальне(кольором) попереддення на початку і в кінці сходів мінімум за 600 мм від 1ї сходинки	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Конструкція сходинок безпечна	+	+	-	-	+	+	+	-	+
Суцільні без розривів	+	+	-	-	+	+	+	-	+
Наявність поруччя на сходах	-	+	-	+	+	+	-	-	-
Поруччя вгорі і внизу паралельні до підлоги, продовжуються на 300мм далі від крайньої сходинки	-	-	-	+	-	+	-	-	-
Пандуси	-	+	+	-	+	+	-	+	-
Пандус захищений від атмосферних опадів	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Висота підйому кожного маршу пандуса не превищує 0,8 м нахил не маенш ніж 1:12	-	-	-	-	-	-	-	+	-

При підйомі до 0,2 м нахил пандуса може бути 1:10	-	-	-	-	-	-	-	+	-
На початку та в кінці кожного підйому пандуса влаштовані горизонтальні площадки шириною не менше ширини маршу піндуса і довжиною не менше 1,5 м	-	+	-	-	+	-	-	+	-
Горизонтальні майданчики на поворотах не манше 1,5×1,5 м	-	+	-	-	+	-	-	-	-
Ширина пандуса>8м горизонтальні площадки для відпочинку довжиною1500мм по ширині пандуса	-	-	-	-	-	-	-	-	-
З обох боків є стінки, рейки, бортики висотою>50мм	-	+	-	-	+	-	-	-	-
5. Заходи безепеки									
При наявності ліфта є також вестибюль або коридор	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Поверх ділиться на дві протилежні зони	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Обладананий елементами доступності аварійний вихід з нижнього поверху	-	+	+	-	-	-	-	+	-
Доступні пандуси на нижньому поверсі	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6. Позначення/піктограми									
Є вказівки напрямку	-	-	-	-	-	-	-	+	-
Є позначення входу	-	+	-	-	-	+	+	+	-
Є позначення про доступність	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Доступний огляд	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Доступні місця харчування	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Доступні туалети	-	-	+	-	-	-	-	-	-

Доступні місця для паркування	-	-	-	-	-	-	+	+	-
Доступні в'їзди	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Позначення легко читаються та зрозумілі	-	+	-	-	-	+	+	+	-
Позначення видимі з рівня сидячи	-	-	-	-	-	+	-	+	-
Позначення мають контрастну поверхню	-	-	-	-	-	+	-	-	-

ПРОДОВЖЕННЯ ТАБЛИЦІ

Комунальний заклад Ічнянський територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг)

1. БЕЗПРОБЛЕМНЕ ПЕРЕСУВАННЯ ПРИЛЕГЛОЮ ТЕРИТОРІЄЮ

	Показники	**Так**	**Ні**	**Примітка**
1.1	Мінімальна ширина тротуарів на прилеглій до будівлі території (1500мм)		+	
1.2	Поверхня тротуару рівна та неслизька		+	
1.3	Відсутність сходів/бордюрів на тротуарах		+	
1.4	У тротуарі немає вибоїн, щілин, швів розміром більш ніж 13 мм		+	
1.5	Максимальна висота бордюрів (150 мм)		+	
1.6	Наявність пандуса для виїзду з автостоянки на пішохідну доріжку.	+		
1.7	Наявність пандусів в місцях переходу через проїжджу частину.		+	

2. ЗОНА ПАРКУВАННЯ АВТОМОБІЛІВ

	Показники	**Так**	**Ні**	**Примітка**
2.1	Наявність стоянки недалеко від головного входу закладу	+		
2.2	Виділені місця стоянки шириною 3,5 м		+	
2.3	Ширина місця стоянки достатня для проїзду візка		+	
2.4	Виїзд зі стоянки на пішохідну доріжку обладна-ний похилою площиною (пандусом)		+	
2.5	Наявні знаки-піктограми «Стоянка для інвалідів»	+		

3. ВХОДИ/ВИХОДИ, ДВЕРІ

	Показники	**Так**	**Ні**	**Примітка**
3.1	Споруда має чітко видний, доступний головний вхід з вулиці	+		
3.2	Передбачений альтернативний доступ через службовий або додатковий вхід / При недоступності з головного входу наявність інформації (піктограми) про альтернативний вхід		+	
3.3	Майданчик перед входом, а також пандус,сходи, піднімальні пристрої для дітей з інвалідністю захищені від атмосферних опадів		+	
3.4	Зручне розташування дверей:	+		
3.5	Ширина проходу вхідних дверей (в просвіті) > 850 мм		+	
3.6	Вхід прямий і рівний	+		
3.7	Габарити тамбура дозволяють маневрувати інвалідним візком		+	

3.8	Решітка/щітка для витирання ніг не створює бар'єру	+		
3.9	При необхідності облаштування порога, його висота не повинна перевищувати (2,5 см) / краї порога заокруглені		+	
3.10	Ручки дверей мають форму, поверхню та розташування, зручні для охоплення рукою		+	
3.11	Максимальне зусилля для відкривання чи закривання дверей не перевищує 2,5 кг		+	
3.12	Час автоматичного/примусового закриття не менший ніж 5 сек.	+		
3.13	Двері облаштовані спеціальними пристосуваннями для фіксації дверних полотен в положенні «зачинено» і «відчинено»		+	
3.14	Скляні вхідні двері з автоматичним відкриванням		+	
3.15	При використанні дверей із засклениими полотнами потрібно передбачати на склі яскравого маркування, непрозорої попереджувальні смуги шириною 0,15 м (на висоті 1,6 м від рівня підлоги)		+	
3.16	У полотнах вхідних дверей передбачені оглядові панелі з протиударного скла		+	
3.17	Нижня частина дверних полотен захищена протиударною смугою		+	
3.18	Доступні для неповносправних усі частини будівлі від головного входу / альтернативного входу		+	
3.19	Для дітей з обмеженим зором передбачена система візуальної, тактильної та звуковоїінформації		+	

4. СХОДИ І ПАНДУСИ

	Показники	**Так**	**Ні**	**Примітка**
4.1	Сходи	+		
4.1.1	Сходи неслизькі, мають спеціальне покриття		+	
4.1.2	Сходи мають тактильне (рельєфне) та візуальне (кольором) попередження на початку і в кінці сходів мінімум за 600 мм від 1-ї сходинки		+	
4.1.3	Конструкція сходинок безпечна	+		
4.1.4	Суцільні, без розривів	+		
4.1.5	Наявність поруччя при сходах		+	
4.1.6	Поруччя повинні бути круглого розрізу діаметром не менше 0.03 м і не більше 0.05 м, чи прямокутного розрізу товщиною не більше 0.04 м		+	
4.1.7	Поруччя вгорі і внизу паралельні до підлоги, продовжуються на 300 мм далі від крайньої сходинки		+	
4.2	Пандуси		+	
4.2.1	Пандус захищений від атмосферних опадів		+	
4.2.2	Висота підйому кожного маршу пандуса не перевищує 0,8 м (Нахил не менше ніж 1:12)		+	
4.2.3	При підйомі до 0,2 м нахил пандуса може бути 1:10		+	
4.2.4	На початку та в кінці кожного підйому пандуса влаштовані горизонтальні площадки шириною не менше ширини маршу пандуса і довжиною не менше 1,5 м		+	
4.2.5	Горизонтальні майданчики на поворотах		+	

	(Розміри площадки не менше 1,5 х 1,5 м)			
4.2.6	Ширина пандуса відповідає основним параметрам проходів		+	
4.2.7	При довжині пандуса > 8м є горизонтальні площадки для відпочинку довжиною 1500мм по ширині пандуса		+	
4.2.8	3 обох боків пандуса є стінки, бортики, рейки або інші обмежувачі висотою >50 мм		+	

5. ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ

	Показники	**Так**	**Ні**	**Примітка**
8.1	При наявності ліфта є також вестибуль або коридор		+	
8.2	Поверх ділиться на дві протипожежні зони		+	
8.3	Обладнаний елементами доступності аварійний вихід з нижнього поверху		+	
8.4	Доступні пандуси на нижньому поверсі		+	

6. ПОЗНАЧЕННЯ (ПІКТОГРАМИ)

	Показники	**Так**	**Ні**	**Примітка**
9.1	Є вказівники напрямку		+	
9.2	Є позначення входу		+	
9.3	Є позначення про доступність		+	
9.4	Доступний огляд		+	
9.5	Доступні місця харчування		+	
9.6	Доступні туалети		+	
9.7	Доступні місця для паркування		+	

9.8	Доступні в’їзди		+	
9.9	Позначення легко читаються та зрозумілі		+	
9.10	Позначення видимі з рівня сидячи		+	
9.11	Позначення мають контрастну поверхню		+	

Таблиця -2

«Таблиця обстеження елементів доступності у будівлях громадського використання»

Ніжин, 2023 (перша частина робочої таблиці)

Показники	**Вокзал (залізничний)**	**Вокзал авто**	**Маркет АТБ**	**Суд**	**Прийомне відділення лікарні**	**Центр сімейної медицини**
1 **Безпроблемне пересування прилеглою територією**						
Мінімальна ширина тротуарів на прилеглій території (1500мм)	+	+	+	+	-	+
Поверхня тротуару рівна та неслизька	+	-	+	+	-	+
Відсутнічть сходів/бордюрів на тротуарах	+	+	+	+	-	+
У тротуарів немає вибоїн, щілин, швів розміром більш ніж 13мм	+	-	+	+	-	+
Максимальна висота бордюрів(150мм)	+	-	+	+	-	+
Наявність пандуса для виїзду з автостоянки на пішохідну дорішку	-	-	+	-	-	+

Наявність пандусів в місцях переходу через поїжджу частину	+	-	+	-	-	+
2. **Зона паркування автомобілів**						
Наявність стоянки недалеко від головного входу закладу	+	+	+	+	-	+
Виділені місця стоянки шириною 3,5м	+	-	-	+	-	-
Ширина місця стоянки достатня для проїзду візка	-	+	+	-	-	+
Виїзд зі стоянки на пішохідну дрішку обладнаний похилою площиною (пандусом)	+	-	+	-	-	+
Наявні знаки-піктограми «Стоянка для інвалідів»	-	-	-	-	-	-
3. Входи/виходи, двері						
Споруда має чітко видний, доступний головний вхід з вулиці	-	-	+	+	-	+
Передбачений альтернативний доступ через службовий або додатковий вхід/вихід При недоступності з головного входу наявність інформації про альтернативний вхід	-	-	-	+	-	-

Майданчик перед входои, а також пандус, сходи, піднімальні пристртї для дітей з інвалідністю захищені від атмосіерних опадів	-	-	-	-	-	+
Зручне розташування дверей	-	-	-	+\-	-	+
Ширина проходу вхідних дверей (в пррсторі)>850мм	-	-	+	+	-	+
Вхід прямий та рівний	-	-	+	+	-	+
Габарити тамбура дозволяють маневруватиінвалідним візком	-	-	-	+	-	+
Решітка/щітка для витирання ніг не створює бар'єру	-	-	+	+	-	+
При необхідності облаштування порога, його висота не повинна перевищувати 2,5 см/краї порога заокруглені	-	-	-	+	-	+
Ручки дверей мають форму, поверхню та розташування,зручні для охоплення рукою	-	-	+	+	-	+
Максимальне зусилля для відкривання чи закривання дверей не перевищує 2,5 кг	-	-	+	+	-	-
Час автоматичного/примусового закриття не манш ніж 5 секунд	-	-	-	-	-	+

Двері облаштовані спеціальними облаштуваннями для фвксації дверних полотен в положенні «зачинено» і «відчинено»	-	-	-	+	-	-
Слянні вхідні двері з автоматичним відкриттям	-	-	-	-	-	-
При використанні дверей із заскленими полотнами потрібно передбачати на склі яскравого маркування, непрозорої попереджувальної смуги шириною 0,15 м(на висоті 1,6 м від рівня підлоги)	-	-	-	-	-	+
У полотнах вхідних дверей передбачені оглядові панелі з протиударного скла	-	-	-	-	-	+
Нижня частина дверних полотен захищина протиударною смугою	-	-	-	-	-	+
Доступні для неповносправних усі частини будівлі від головного входу/альтернативного входу	-	-	-	-	-	+
Для дітей з обмеженим зором передбачена система візуальної, тактильної та звукової інформацвї	-	-	-	+	-	+

4. **Сходи і пандуси**						
Сходи	-	+	+	+	+	+
Сходи неслизькі, мають спеціальне покриття	-	-	-	+	+	+
Сходи мають тактильне(рельєфне) та візуальне(кольором) попереддення на початку і в кінці сходів мінімум за 600 мм від 1ї сходинки	-	-	-	+	-	+
Конструкція сходинок безпечна	-	х	+	+	+	+
Суцільні без розривів	-	-	-	+	+	+
Наявність поруччя на сходах	-	-	+	+	+	+
Поруччя вгорі і внизу паралельні до підлоги, продовжуються на 300мм далі від крайньої сходинки	-	-	-	+	+	+
Пандуси	+	-	-	-	+	+
Пандус захищений від атмосферних опадів	-	-	-	+	-	+
Висота підйому кожного маршу пандуса не превищує 0,8 м нахил не маенш ніж 1:12	-	-	-	+	-	-
При підйомі до 0,2 м нахил пандуса може бути 1:10	-	-	-	+	-	+
На початку та в кінці кожного підйому пандуса влаштовані горизонтальні	-	-	-	+	-	+

площадки шириною не менше ширини маршу піндуса і довжиною не менше 1,5 м						
Горизонтальні майданчики на поворотах не манше 1,5×1,5 м	-	-	-	+	-	+
Ширина пандуса>8м горизонтальні площадки для відпочинку довжиною1500мм по ширині пандуса	-	-	-	-	-	-
З обох боків є стінки, рейки, бортики висотою>50мм	-	-	-	+	+	+
5. Заходи безепеки						
При наявності ліфта є також вестибюль або коридор	-	-	-	+	+	-
Поверх ділиться на дві протилежні зони	-	-	-	+	-	+
Обладананий елементами доступності аварійний вихід з нижнього поверху	-	-	+	+	+	+
Доступні пандуси на нижньому поверсі	-	-	-	-	-	+
6. Позначення/ піктограми						
Є вказівки напрямку	-	-	+	-	-	+
Є позначення входу	-	-	+	+	-	+
Є позначення про доступність	-	-	-	-	-	-
Доступний огляд	-	-	-	-	-	+
Доступні місця харчування	-	-	-	-	+	-

Доступні туалети	-	-	-	-	+	-
Доступні місця для паркування	-	-	-	-	+	-
Доступні в’їзди	-	-	-	-	+	+
Позначення легко читаються та зрозумілі	-	-	-	+	+	+
Позначення видимі з рівня сидячи	-	-	-	+	+	+
Позначення мають контрастну поверхню	-	-	-	-	+	+

ПРОДОВЖЕННЯ ТАБЛИЦІ -2

Показники	**Аптека «Сімейна»**	**Міська бібліотека**	**Територіалтний центер**	**НДУ (новий корпус)**	**НДУ (старий корпус)**	**Управління праці та соціальним захистом**	**Міська рада**	**Театр**	**Інклюзивний ресурсний центер**
1 Безпроблемне пересування прилеглою територією									
Мінімальна ширина тротуарів на прилеглій території (1500мм)	+	+	+	+	-	+	+	+	+
Поверхня тротуару рівна та неслизька	+	-	+	+	-	+	+	+	+
Відсутнічть сходів/бордюрів на тротуарах	+	+	+	+	-	+	+	-	+
У тротуарів немає вибоїн, щілин, швів розміром більш ніж 13мм	+	-	+	+	-	+	+	+	+
Максимальна висота бордюрів(150мм)	+	-	+	+	-	+	+	+	+
Наявність пандуса для виїзду з	-	-	+	-	-	+	+	-	+

автостоянки на пішохідну дорішку									
Наявність пандусів в місцях переходу через поїжджу частину	+	-	+	-	-	+	+	-	+
2. Зона паркування автомобілів									
Наявність стоянки недалеко від головного входу закладу	+	+	+	+	-	+	+	+	+
Виділені місця стоянки шириною 3,5м	+	-	-	+	-	-	-	-	-
Ширина місця стоянки достатня для проїзду візка	-	+	+	-	-	+	+	+	+
Виїзд зі стоянки на пішохідну дрішку обладнаний похилою площиною (пандусом)	+	-	+	-	-	+	+	+	+
Наявні знаки-піктограми «Стоянка для інвалідів»	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3. Входи/виходи, двері									
Споруда має чітко видний, доступний головний вхід з вулиці	-	-	+	+	-	+	+=	+	+
Передбачений альтернативний доступ через службовий або додатковий вхід/вихід При недоступності з головного входу наявність	-	-	-	+	-	-	+	+	-

інформації про альтернативний вхід									
Майданчик перед входои, а також пандус, сходи, піднімальні пристрті для дітей з інвалідністю захищені від атмосіерних опадів	-	-	-	-	-	+	+	-	-
Зручне розташування дверей	-	-	-	+\-	-	+	+	-	-
Ширина проходу вхідних дверей (в пррсторі)>850мм	-	-	+	+	-	+	-	+	-
Вхід прямий та рівний	-	-	+	+	-	+	+	+	+
Габарити тамбура дозволяють маневруватиінвалід ним візком	-	-	-	+	-	+	-	-	+
Решітка/щітка для витирання ніг не створює бар'єру	-	-	+	+	-	+	-	+	+
При необхідності облаштування порога, його висота не повинна перевищувати 2,5 см/краї порога заокруглені	-	-	-	+	-	+	+	+	+
Ручки дверей мають форму, поверхню та розташування,зручн і для охоплення рукою	-	-	+	+	-	+	+	+	-
Максимальне зусилля для відкривання чи закривання дверей не перевищує 2,5 кг	-	-	+	+	-	-		-	+
Час автоматичного/прим	-	-	-	-	-	+		-	+

усового закриття не манш ніж 5 секунд									
Двері облаштовані спеціальними облаштуваннями для фвксації дверних полотен в положенні «зачинено» і «відчинено»	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Слянні вхідні двері з автоматичним відкриттям	-	-	-	-	-	-	-	-	-
При використанні дверей із заскленими полотнами потрібно передбачати на склі яскравого маркування, непрозорої попереджувальної смуги шириною 0,15 м(на висоті 1,6 м від рівня підлоги)	-	-	-	-	-	+	-	-	-
У полотнах вхідних дверей передбачені оглядові панелі з протиударного скла	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Нижня частина дверних полотен захищина протиударною смугою	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Доступні для неповносправних усі частини будівлі від головного входу/альтернативн ого входу	-	-	-	-	-	+	-	-	-
Для дітей з обмеженим зором передбачена система візуальної,	-	-	-	+	-	+	-	-	-

тактильної та звукової інформацвї									
4. Сходи і пандуси									
Сходи	-	+	+	+	+	+	+	+	+
Сходи неслизькі, мають спеціальне покриття	-	-	-	+	+	+	+	+	-
Сходи мають тактильне(рельєфне) та візуальне(кольором) попереддення на початку і в кінці сходів мінімум за 600 мм від 1ї сходинки	-	-	-	+	-	+	+	+	-
Конструкція сходинок пезпечна	-	x	+	+	+	+	+	+	+
Суцільні без розривів	-	-	-	+	+	+	+	+	-
Наявність поруччя на сходах	-	-	+	+	+	+	+	-	+
Поруччя вгорі і внизу паралельні до підлоги, продовжуються на 300мм далі від крайньої сходинки	-	-	-	+	+	+	+	-	-
Пандуси	+	-	-	-	+	+	+	-	-
Пандус захищений від атмосферних опадів	-	-	-	+	-	+	+	-	-
Висота підйому кожного маршу пандуса не превищує 0,8 м нахил не маенш ніж 1:12	-	-	-	+	-	-	-	-	-
При підйомі до 0,2 м нахил пандуса може бути 1:10	-	-	-	+	-	+	+	-	-
На початку та в кінці кожного підйому пандуса	-	-	-	+	-	+	+	-	-

влаштовані горизонтальні площадки шириною не менше ширини маршу піндуса і довжиною не менше 1,5 м									
Горизонтальні майданчики на поворотах не манше 1,5×1,5 м	-	-	-	+	-	+	+	-	-
Ширина пандуса>8м горизонтальні площадки для відпочинку довжиною1500мм по ширині пандуса	-	-	-	-	-	-	-	-	-
З обох боків є стінки, рейки, бортики висотою>50мм	-	-	-	+	+	+	+	-	-
5. Заходи безепеки									
При наявності ліфта є також вестибюль або коридор	-	-	-	+	+	-	+	+	-
Поверх ділиться на дві протилежні зони	-	-	-	+	-	+	+	+	-
Обладананий елементами доступності аварійний вихід з нижнього поверху	-	-	+	+	+	+	+	-	+
Доступні пандуси на нижньому поверсі	-	-	-	-	-	+	+	-	-
6. Позначення/ піктограми									
Є вказівки напрямку	-	-	+	-	-	+	+	-	+
Є позначення входу	-	-	+	+	-	+	+	+	+
Є позначення про доступність	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Доступний огляд	-	-	-	-	-	+	-	-	-

Доступні місця харчування	-	-	-	-	+	-	-	-	-
Доступні туалети	-	-	-	-	+	+	-	-	-
Доступні місця для паркування	-	-	-	-	+	-	+	-	-
Доступні в’їзди	-	-	-	-	+	+	+	-	-
Позначення легко читаються та зрозумілі	-	-	-	+	+	+	-	-	-
Позначення видимі з рівня сидячи	-	-	-	+	+	+	-	-	-
Позначення мають контрастну поверхню	-	-	-	-	+	+	-	-	-

ДОДАТОК В

РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДОСТУПНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НІЖИНА У ДІАГРАМАХ

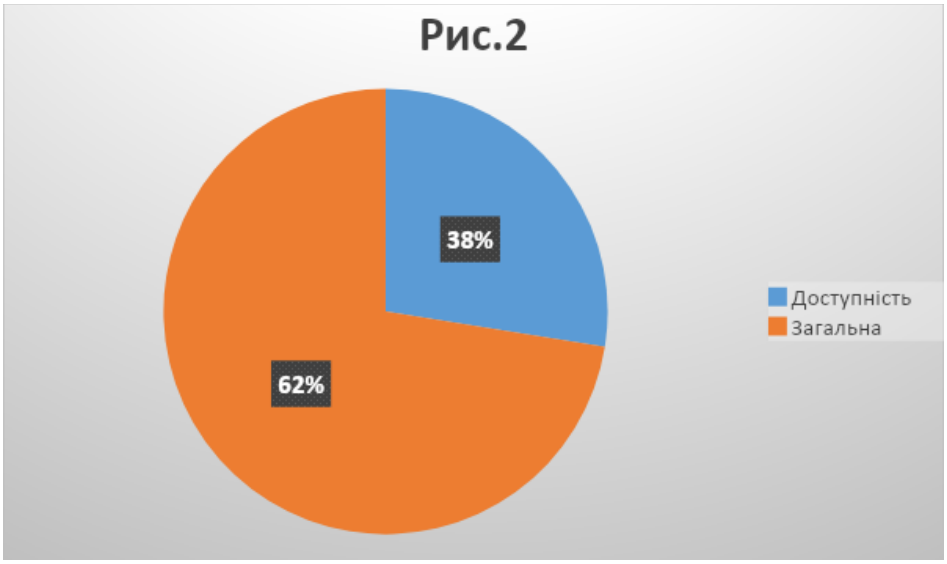

Рис.4. Доступність територій біля будівель інфраструктури для для паркування

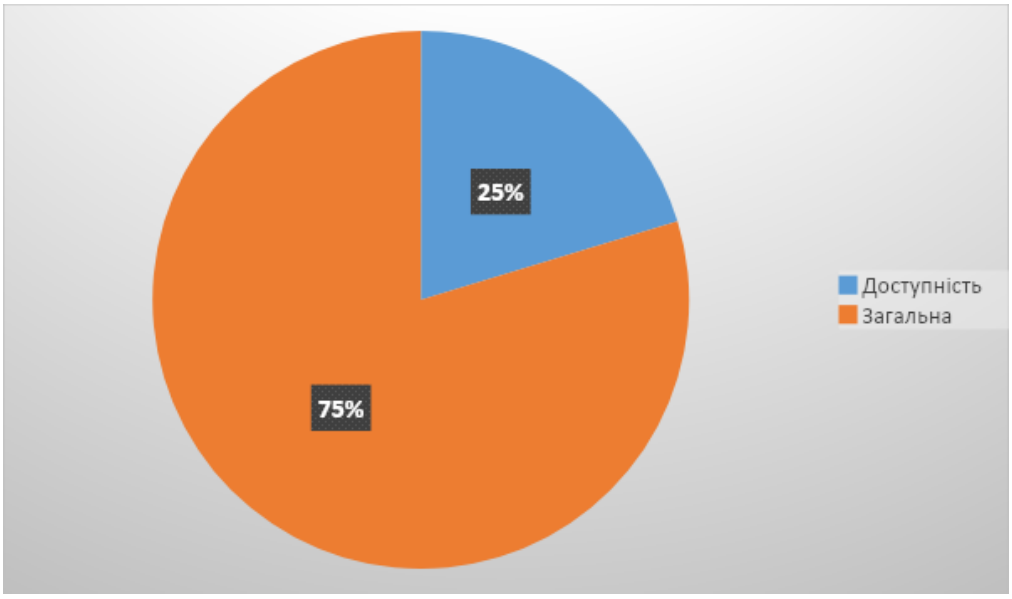

Рис.7. Наявність позначок/піктограм на будівлях громадського використання у Ніжині

ФОТОМАТЕРІВЛИ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НІЖИНА

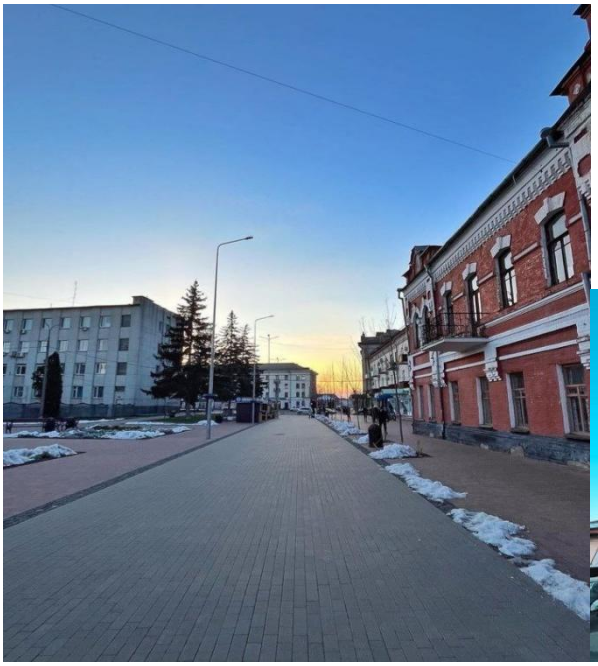

ЦЕНТР м.НІЖИН

Ніжинський театр…не для людей з інвалідністю

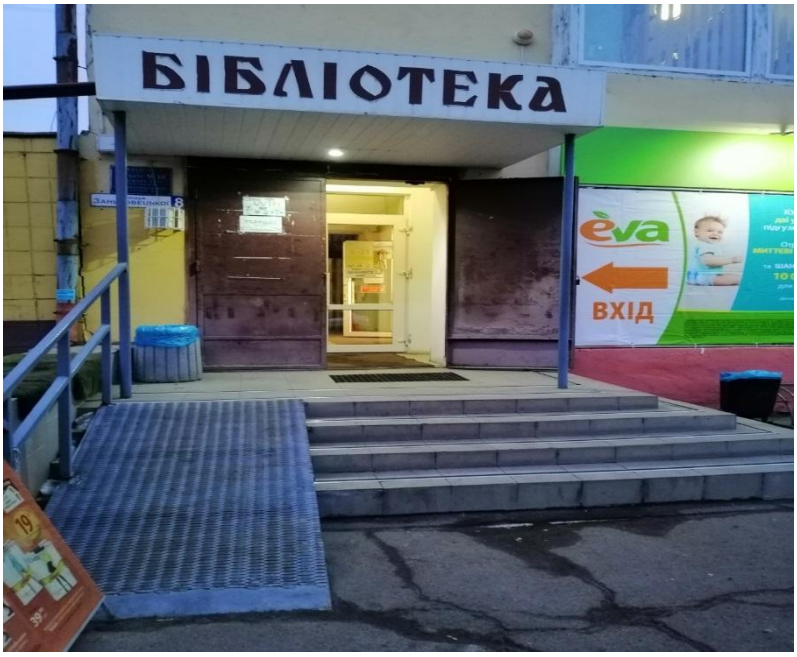

Ніжинська міськрада

Будівля соц.захисту

НДУ (новий корпус)

НДУ, Гоголівський корпус

Ніжинський залізничний вокзал

Автовокзал

Ніжинський районний суд

ДОДАТОК Г

(РОБОЧІ МАТЕРІАЛИ – ПРИКЛАД ОБЧИСЛЕННЯ)

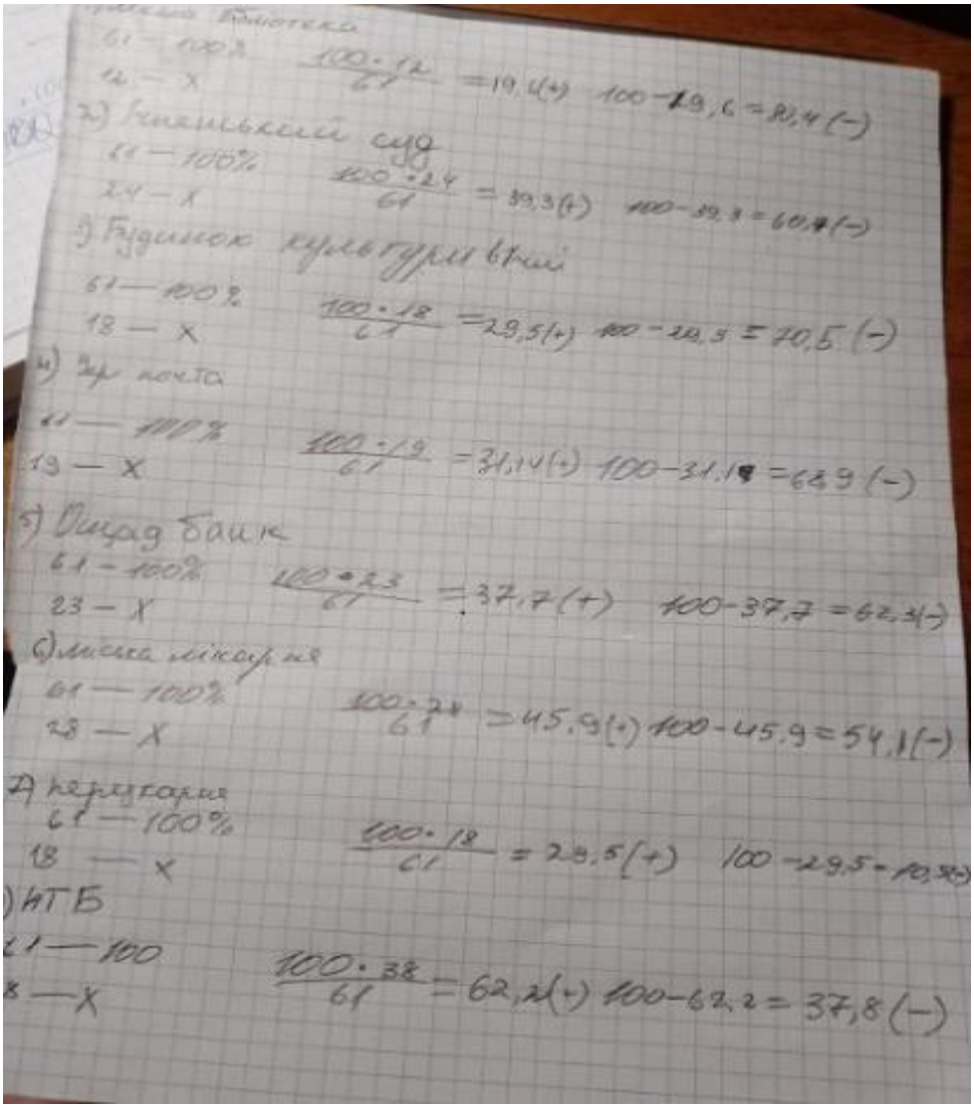

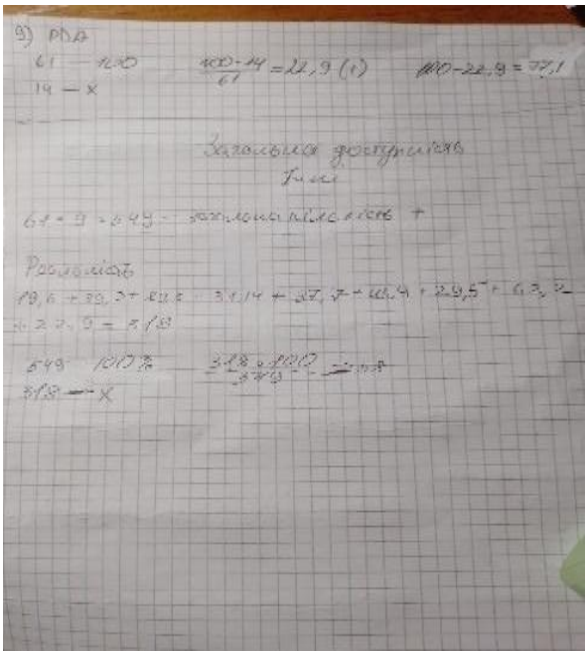

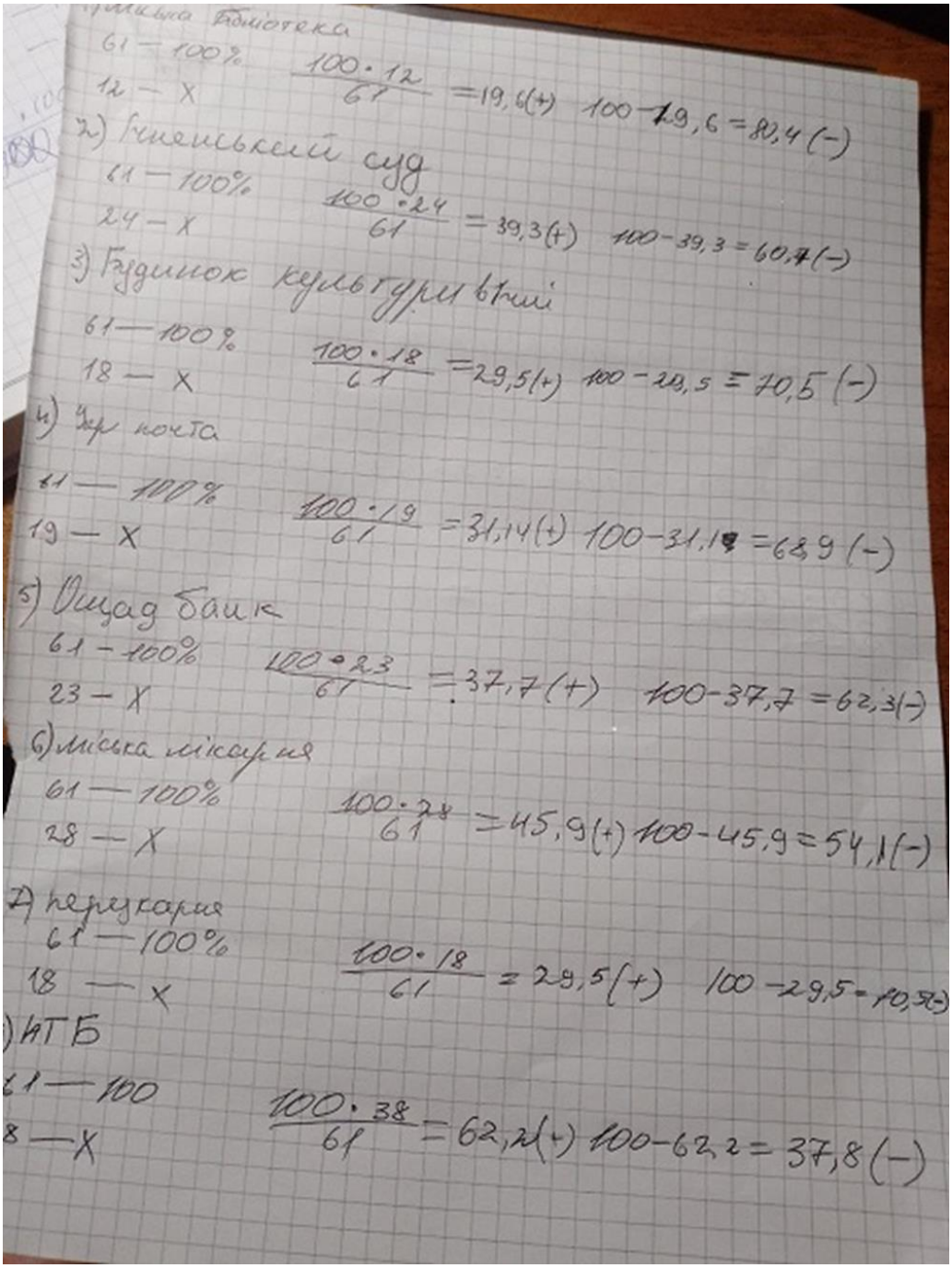

1) Міська бібліотека

61 — 100%

12 — X

$\frac{100 \cdot 12}{61} = 19,6(+)$ $100 - 19,6 = 80,4(-)$

2) Ічнянський суд

61 — 100%

24 — X

$\frac{100 \cdot 24}{61} = 39,3(+)$ $100 - 39,3 = 60,7(-)$

3) Будинок культури в Ічні

61 — 100%

18 — X

$\frac{100 \cdot 18}{61} = 29,5(+)$ $100 - 29,5 = 70,5(-)$

4) Укр почта

61 — 100%

19 — X

$\frac{100 \cdot 19}{61} = 31,14(+)$ $100 - 31,14 = 68,9(-)$

5) Ощад банк

61 — 100%

23 — X

$\frac{100 \cdot 23}{61} = 37,7(+)$ $100 - 37,7 = 62,3(-)$

6) Міська лікарня

61 — 100%

28 — X

$\frac{100 \cdot 28}{61} = 45,9(+)$ $100 - 45,9 = 54,1(-)$

7) перукарня

61 — 100%

18 — X

$\frac{100 \cdot 18}{61} = 29,5(+)$ $100 - 29,5 = 70,5(-)$

) НТБ

61 — 100

8 — X

$\frac{100 \cdot 38}{61} = 62,2(+)$ $100 - 62,2 = 37,8(-)$

9) PDA

61 — 100

14 — x

$\frac{100-14}{61} = 22,9$ (+)

$100 - 22,9 = 77,1$

Загальна доступність

Тині

$61 \cdot 9 = 549$ — загальна кількість +

Реальність

$19,6 + 39,3 + 29,5 + 31,14 + 37,7 + 45,9 + 29,5 + 62,2 + 22,9 = 318$

549 — 100%

318 — x

$\frac{318 \cdot 100}{549} = 58$

ДОДАТОК Д

БЛАНКИ

1. Безпроблемне пересування прилеглою територією

	Показники	**Так**	**Ні**	**Примітка**
1.1	Мінімальна ширина тротуарів на прилеглій до шкільної будівлі території (1500 мм)			
1.2	Поверхня тротуару рівна та неслизька			
1.3	Відсутність сходів/бордюрів на тротуарах			
1.4	У тротуарі немає вибоїн, щілин, швів розміром більш ніж 13 мм			
1.5	Максимальна висота бордюрів (150мм)			
1.6	Наявність пандуса для виїзду з автостоянки на пішохідну доріжку.			
1.7	Наявність пандусів в місцях переходу через проїжджу частину.			

2. Зона паркування автомобілів

	Показники	**Так**	**Ні**	**Примітка**
2.1	Наявність стоянки недалеко від головного входу закладу			
2.2	Виділені місця стоянки шириною 3,5 м			
2.3	Ширина місця стоянки достатня для проїзду візка			
2.4	Виїзд зі стоянки на пішохідну доріжку обладнаний похилою площиною (пандусом)			
2.5	Наявні знаки-піктограми «Стоянка для інвалідів»			

3. Входи/виходи, двері

	Показники	**Так**	**Ні**	**Примітка**
3.1	Споруда має чітко видний, доступний головний вхід з вулиці			
3.2	Передбачений альтернативний доступ через службовий або додатковий вхід /вихід.			

	При недоступності з головного входу. Наявність інформації (піктограми) про альтернативний вхід.			
3.3	Майданчик перед входом, а також пандус, сходи, піднімальні пристрої для дітей з інвалідністю захищені від атмосферних опадів			
3.4	Зручне розташування дверей:			
3.5	Ширина проходу вхідних дверей (в просвіті) > 850 мм			
3.6	Вхід прямий і рівний			
3.7	Габарити тамбура дозволяють маневрувати інвалідним візком			
3.8	Решітка/щітка для витирання ніг не створює бар’єру			
3.9	При необхідності облаштування порога, його висота не повинна перевищувати (2,5 см) / краї порога заокруглені			

3.10	Ручки дверей мають форму, поверхню та розташування, зручні для охоплення рукою			
3.11	Максимальне зусилля для відкривання чи закривання дверей не перевищує 2,5 кг			
3.12	Час автоматичного/примусового закриття не менший ніж 5 секунд			
3.13	Двері облаштовані спеціальними пристосуваннями для фіксації дверних полотен в положенні «зачинено» і «відчинено»			
3.14	Скляні вхідні двері з автоматичним відкриванням			
3.15	При використанні дверей із заскленими полотнами потрібно передбачати на склі яскравого маркування, непрозорої попереджувальні смуги шириною 0,15 м (на висоті 1,6 м від рівня підлоги)			
3.16	У полотнах вхідних дверей передбачені оглядові панелі з протиударного скла			
3.17	Нижня частина дверних полотен захищена протиударною смугою			

3.18	Доступні для неповносправних усі частини будівлі від головного входу / альтернативного входу			
3.19	Для дітей з обмеженим зором передбачена система візуальної, тактильної та звукової інформації			

4. Сходи і пандуси

	Показники	**Так**	**Ні**	**Примітка**
4.1	Сходи			
4.1.1	Сходи неслизькі, мають спеціальне покриття			
4.1.2	Сходи мають тактильне (рельєфне) та візуальне (кольором) попередження на початку і в кінці сходів мінімум за 600 мм від 1-ї сходинки			
4.1.3	Конструкція сходинок безпечна			
4.1.4	Суцільні, без розривів			

4.1.5	Наявність поруччя при сходах			
4.1.6	Поруччя повинні бути круглого розрізу діаметром не менше 0.03 м і не більше 0.05 м, чи прямокутного розрізу товщиною не більше 0.04 м			
4.1.7	Поруччя вгорі і внизу паралельні до підлоги, продовжуються на 300 мм далі від крайньої сходинки			
4.2	Пандуси			
4.2.1	Пандус захищений від атмосферних опадів			
4.2.2	Висота підйому кожного маршу пандуса не перевищує 0,8 м (Нахил не менше ніж 1:12)			
4.2.3	При підйомі до 0,2 м нахил пандуса може бути 1:10			

4.2.4	На початку та в кінці кожного підйому пандуса влаштовані горизонтальні площадки шириною не менше ширини маршу пандуса і довжиною не менше 1,5 м			
4.2.5	Горизонтальні майданчики на поворотах. (Розміри площадки не менше 1,5 х 1,5 м)			
4.2.6	Ширина пандуса відповідає основним параметрам проходів			
4.2.7	При довжині пандуса > 8м є горизонтальні площадки для відпочинку довжиною 1500мм по ширині пандуса			
4.2.8	3 обох боків пандуса є стінки, бортики, рейки або інші обмежувачі висотою >50 мм			

5. Заходи безпеки

	Показники	**Так**	**Ні**	**Примітка**
8.1	При наявності ліфта є також вестибуль або коридор			

8.2	Поверх ділиться на дві протипожежні зони			
8.3	Обладнаний елементами доступності аварійний вихід з нижнього поверху			
8.4	Доступні пандуси на нижньому поверсі			

6. Позначення

	Показники	**Так**	**Ні**	**Примітка**
9.1	Є вказівники напрямку			
9.2	Є позначення входу			
9.3	Є позначення про доступність			
9.4	Доступний огляд			
9.5	Доступні місця харчування			
9.6	Доступні туалети			
9.7	Доступні місця для паркування			
9.8	Доступні в’їзди			
9.9	Позначення легко читаються та зрозумілі			
9.10	Позначення видимі з рівня сидячи			
9.11	Позначення мають контрастну поверхню			